

DE DIALECTIEK

VAN DE
DERDE WERELD

ZES RONDZENDBRIEVEN VAN VAN KOOTEN

— feb 92 / nov 92 —

Dat is het voordeel van een derde editie: dat je minder hoeft uit te leggen. Dank aan Ger voor alles. De top 5 van de betalingen voor de paradox van Afrika' per 4 november 92:

1. Jan Wijntjes	f 805,00	5. Judith van Beurden	f 100,00
2. Adrienne van Alphen	f 200,00	5. Paul Burghouwt	f 100,00
3. Edwin de Vette	f 150,00	5. Annetje Dries	f 100,00
3. Esther Bes	f 150,00	5. Sandra Ruigrok	f 100,00
4. Elly van der Veer	f 110,00	5. Robin & Ninoshca	f 100,00
5. Marian van den Berge	f 100,00	5. Pieter & Millie	f 100,00

Zoals je ziet, is de strijd in alle hevigheid losgebrand. Allemaal nieuwe stipnoteringen. Behalve Adrienne, die blijkbaar niet van plan is haar tweede plaats zonder slag of stoot af te staan. Ze wordt alleen voorbijgestreefd door Jan, maar die heeft dan ook fors uitgehaald, nietwaar? Goed gedaan. Vanzelfsprekend worden ook alle anderen bedankt die hun beurs open getrokken hebben.

Op verzoek is de toespraak van het afscheidsfeest in het begin van deze bundel opgenomen. Voor mensen die snel willen weten waarom hieronder tien namen volgen in plaats van de gebruikelijke zes: Ga vier plaatsen vooruit en lees in brief nummer vier hoe het kindertal in één klap verdubbelde, Nog eentje en dan gaan wij de zaal verlaten om in de buitenlucht aan te treden: FC van Kooten.

En voor de helden die ons ondanks deze numerieke meerderheid ooit nog eens op de theevisite gaan uitnodigen: Nummers 5, 7, 8 en 10 gebruiken hun Bemba namen, nummers 3, 4 en 6 gebruiken hun Engelse namen, en de rest zal het worst wezen.

1. Arie	BaShiMwamba
2. Dyness	BanaMwamba
3. May15	Bunda
4. Patricia	tlwamba
5. Florence	Chama
6. Kevin	Kampamba
7. Ethel	Mwenya (girl)
8. Jacklin	Sbula
9. Mikky en	Mutinta na
10. Bobby van Kooten	Mwenya (boy) van Kooten

Box 82 Vic Falls Zimbabwe
(iedereen met suiker)

Afscheid

Ik ging naar Afrika om de wonden van het kolonialisme te verzorgen. Maar ik begreep nog niet genoeg van de wereld. Eigenlijk ging ik om Afrikaan te worden.

Ik stond op het strand van Lake Tanganyika. De zon aan de hemel. Aan de overkant Tanzania en op het water de kinderen in hun kleine boten. Ondanks hun opgezwollen buiken hebben ze plezier. Ze zwaaien naar me en ik zwaai terug. Ze vangen kleine visjes. Kapenta heten die hier. En ze zijn wereldberoemd. In Zambia tenminste. Ik eet ze op, met ogen en al, zoals het hoort. Was ik toen gelukkig? Dat moet wel anders was ik het wel vergeten.

Voor 29,95 koop je in Nederland een bikiniliner. Voor datzelfde bedrag kan je die visserskinderen van Lake Tanganyika tegen de Cholera inenten. Gelukkig heb ik geen bikini.

Voor 495 gulden rond exclusief btw koop je in Nederland een infrarode elektronische garagedeuropener. Voor datzelfde bedrag kun je voor die visserskinderen een huis bouwen. Gelukkig heb ik geen garage.

Voor een paar miljard kun je in Nederland een leger op de been houden. Voor datzelfde bedrag kun je alle visserskinderen van heel Afrika van de hongerdood redden. Gelukkig heb ik nooit een uniform gehad.

Het gaat niet om wat je hebt, het gaat om wat je doet.

Je kunt de wereld proberen te begrijpen en je kunt de wereld proberen te veranderen. Als je ooit een kind in Afrika hebt zien sterven dan zal je weten dat je dat nooit kunt begrijpen. Als je ooit een kind in Afrika hebt zien sterven dan zal je weten dat je dat nooit mag begrijpen. En dan zit er niets anders op dan dat te veranderen. Om de wereld te begrijpen moet je hem wel veranderen.

En die vrouw van die bikiniliner zegt dan dat dat een druppel op een gloeiende plaat is. En die man van die infrarode elektronische garagedeuropener exclusief btw die zegt dat je in je ééntje toch niks kan veranderen. Maar voor jezelf weet je dan dat je het geprobeerd hebt. Dat is de essentie van het leven en dat is genoeg. Dat je het geprobeerd hebt.

Soms sta ik op het strand in Nederland. En dan sneeuwt het. De mensen lopen door zonder te groeten. Kapenta, die kleine visjes, die worden hier geïmporteerd. Als kattevoer. En dan moet ik aan de kinderen van Lake Tanganyika denken. Ik vertel mezelf wat ik al lang wist.

Dat er geen tijd meer is. Want dit is de tijd. We zullen jullie missen, maar wij moeten naar huis. Wij kunnen niet anders. Omdat wij onze kinderen van Afrika niet kunnen vergeten.

Yebo,

We zitten middenin het regenseizoen. Maar waar is de regen? Dit is rampzalig. Zo droog heb ik het nog niet meegemaakt. Gaten en scheuren. De bodem begint te rimpelen. Het doet me aan prinses Juliana denken.

De enige reden dat wij het hoofd boven water houden is dat er geen water is. Maar niet iedereen is zo gelukkig. De lijken van de koeien en geiten liggen langs de weg. En de kinderen van de Township zijn duidelijk ondervoed. Het elektriciteitsbedrijf en de waterleiding laten het regelmatig afweten. Die heeft president Mugabe tijdens het Monopoly spelen zeker aan de verkeerde minister verkocht. Tijdens de assembly op school valt de één na de ander flauw. En in de krotten overlijden de baby's in een angstaanjagende regelmaat. Uitgedroogd.

De oogst is totaal mislukt. Er zijn geen groenten. De weinige tomaten en uien zijn zo duur geworden dat ze de winkel uitrotten. Het witte maïsmeel is op. Iedereen eet nu geel maïsmeel uit Amerika. Dat geven ze daar normaal aan de varkens. Moet kunnen.

Vroeger op verjaardagspartijen wist Ome Wim de oplossing al: Kanalen graven dwars door Afrika. Van de ene oceaan naar de andere. Ach, hij dacht er tenminste over na. Dat is volgens mij meer als dat je van onze Mugabe kunt zeggen. Die komt hier in Matabeleland bij iedereen onderhand de neusgaten uit. Al dat geouwehoer over zijn ESAP, the Economic Structural Adjustment Plan. Dat betekent dat er eerst wat vervelende maatregelen genomen worden. Prijzen omhoog, massa ontslagen, betalen voor medische hulp enz. Onder het motto dat iedereen het eerst veel slechter moet krijgen en dat het daarna weer beter zal worden. Waar heb ik dat meer gehoord? Was dat niet in de kerk. Lijden hier op aarde, en dan begint het feestvieren wel in de hemel. Stil maar wacht maar, alles komt goed. Mugabe lijkt wel wat op zo'n dementerende priester: Eerst even de buikriem aanhalen. Leuk gezegd, als je geen buik meer hebt.

Wat moet je met al dat geleuter, als je kinderen sterven en je man wordt ontslagen. Kan Mugabe eerst zijn eigen buikriem niet aanhalen, tot ver voorbij het laatste gaatje liefst. 's Middags de plattelands bevolking vertellen dat ze vol moeten houden en 's avonds weer aanschuiven bij het zoveelste banket. Gaan die jokers ongegeneerd zitten schaften en dan is de opbrengst voor de "drought relief"! Het is toch niet te filmen. Je zou bijna de neiging krijgen om die kippenpoten zo door hun strot te rammen. En dan dat irritante carnivalsnorretje van 'm. De mensen hebben allang hun eigen naam bedacht voor zijn ESAP: Extended Suffering for African People. Patricia heeft er op school nog een leuke toespraak tegenaan gegooid op de speechnight: " Also it would be better to put a maximum for the years that one man can stay as president. This is done in all civilised countries. It prevents the situation that one man will slowly accumulate too much power. Sometimes it can even be refreshing to have a new president." Het publiek in de zaal was het er roerend mee eens. Moeders met lekkende baby's op schoot namen toch de moeite om even de handen op elkaar te brengen. Ze kreeg de laatste plaats. De voorzitter van de jury was de lokale partij voorzitter.

De eerste plaats was voor de student die zo'n kutspeech had over het behoud van bomen en madeliefjes en zo. Altijd raak. Als je in Somalië woont en je kinderen liggen te verhongeren dan heb je zo je eigen prioriteiten, lijkt me. Als er op zo'n moment het laatste levende exemplaar van de zwart gestipte spring geit voorbijkomt, dan is 'ie er wel geweest. Soms vraag ik me wel eens af of al die vegetariërs en natuurbeschermers zich realiseren dat hun overtuiging een luxe is die maar weinigen zich kunnen permitteren. Niks op tegen natuurlijk, maar laten we in godsnaam eerst iedereen eens fatsoenlijk te vreten geven. Ja zeggen ze dan, maar we leven nu eenmaal in de Nederlandse situatie. Me hoela, je leeft op de wereld, verdomme. Don't accept that what's happening is just a case of others' suffering or you'll find that you're joining the turning away.

Genoeg gefilosofeerd. De plicht roept weer. Figuurlijk gesproken natuurlijk. Want een plicht kan niet roepen. Maar die dertienhonderd kinderen van mij des te meer. Waarom Mpofo bijvoorbeeld al anderhalve week geen les geeft. Simpel: Omdat hij het wereldrecord dronkenschap probeert te verbeteren.

En dat is nog één van mijn mindere problemen. Jerry is naar de universiteit vertrokken om daar een cursus van een jaar te volgen en de headmaster heeft het te druk met zijn buitenschoolse activiteiten. De school drukt op mijn tere schouders. Ik zit hier in de staffroom en probeer alles tegelijkertijd te doen. Op mijn best wanneer ik het druk heb. Roosters maken; klassen indelen; docenten indelen; studenten aannemen; prefects, monitors; schooltuin; sport; schemebooks; vergaderen; assembly's; alles.

Het is droog. Ik zweet me een aap. Het valt niet me. Voor mijn collega's nog minder. De devaluatie is ook in Zimbabwe zijn vervaarlijke spiraal begonnen. Van een leraarsalaris kan je niet meer rondkomen. Ver voor de volgende betaaldag zijn ze al blut. Dagenlang zonder voedsel. Nkomo komt om een boterham bedelen. Ach, ik vond ze toch al een beetje droog.

Eén van onze Ndebele leraressen houdt niet van bedelen. Ze heeft ontslag genomen en is terug gegaan naar het platteland. In de hoop daar meer voedsel aan te treffen. Ze is verleden week overleden. Vijf minuten stilte op de assembly. Dat is helaas alles wat ik kan doen.

Net als ik op het punt sta om een aantal clusters op een wonderbaarlijke manier op hun plaats te laten vallen op mijn onbegrijpelijke roosterbord, komt four blue mij halen. Ik had ze beloofd om een extra science uurtje te geven. Omdat Mpofo spoorloos is. Het is waar, ik was het alweer vergeten. Weg zijn de clusters, en ook weg is het laatste vrije uurtje van deze week.

En zoals bekend hou ik helemaal niet van science. Waarom zijn de dagen in de zomer langer? Nou dat weet Tsitsi wel: "De dagen zijn in de zomer langer omdat het in de zomer warm is, en dan zetten de dagen uit. En als het koud is, krimpen ze weer in" Geen speld tussen te krijgen. En dat is dan één van de slimste van de klas. Tsi² noem ik haar. Maar dat snapt ze niet. Hoeft ook niet.

Vandaag bedenk ik weer eens wat anders. Ik laat ze een stukje lezen, en dan mogen zij zeggen wat ze er van vinden: " What exactly is gravity? Gravity is made by the Gravco Corporation in Greenwich, Connecticut, a small mom-and-pop operation that has supplied the world's gravitational needs for thousands of years. The recipe for gravity is a secret, protected by seventeen patents, but some of the process is public knowledge. Take twelve parts of glue, four parts centrifugal force, five parts electromagnetic radiation; stir in a bag of snips, snails, puppy dog tails, calico, gingham, the smiles of a summer night - it's all kind of sappy and sentimental really, but it beats floating off into the vacuum of space and imploding."

Perfect stukje vindt four blue. Is het allemaal waar, vraag ik. Domme vraag, vinden ze. Het staat toch gedrukt, dus is het waar. Zelfs als ik uitgelegd heb wat zwaartekracht dan wel is, blijven ze sceptisch. Dat van de Gravco Corporation klinkt ze een stuk plausibeler in de oren.

En vragen hebben ze genoeg. Zoals Sambulo: "Als de zwaartekracht ervoor zorgt dat je door het water zakt, waarom liep Jezus dan over het water?" Jezus, moet ik nou ook nog Bible Knowledge gaan geven? "Omdat 'ie vergeten was een kaartje te kopen voor de pont." Altijd de stemming erin houden.

De laatste bel voor de ochtendsessie. Thuis schrok ik mijn boterhammen naar binnen. Om twee uur moeten wij weer present staan. Morgen is er sportdag en het veld staat nog vol met verdroogde brandnetels en gras. Dat mogen wij er dan met onze handen uittrekken. En daarna de lijntjes uitzetten. Op de afgesproken tijd staan de studenten klaar, ruim duizend in getal. De leraren zijn ook vertegenwoordigd: Eén in getal, ikzelf. Daar gaat mijn mooie schema. Wie er voorop moest, wie in de midden en wie achteraan in de stoet. Op zulke momenten vraag ik mijzelf wel eens af: Waarom ben ik hier? Voor die studenten, natuurlijk. Vooruit maar weer. In optocht door de township naar het sportveld en aan de slag.

En ach, na zo'n anderhalf uur beginnen de eerste leraren al te arriveren. Ze hadden het niet zo goed begrepen. Ze dachten dat ik twee uur op zijn Afrikaans bedoelde. Ze putten zich uit in excuses. En de zon schijnt toch nog? En vandaag zullen we het ook wel weer droog houden. En dat het veld er al aardig uit begint te zien. En of ik me opgewonden heb? Ik wind me nooit op. Per definitie. Ik ben toch zeker geen polshorloge.

Tegen het eind van de middag moet ik mijn racefiets thuis op gaan halen. De lange afstandlopers moeten immers nog getraind worden. En op de fiets hou ik ze net bij. Onderweg loop ik even bij het lokale ziekenhuisje binnen. Daar liggen een stuk of twaalf van onze studenten. De verwondingen leveren gelukkig geen levensgevaar op. Over de kop geslagen met een bestelauto. Die had ze een lift gegeven van het vliegveld naar de school. Zaten ze daar dan met zijn twaalfen in? Nee, met een stuk of zesentwintig, maar de andere zijn er zonder kleerscheuren van afgekomen.

Je weet het van te voren. Als je het ziekenhuis inloopt, hoor je altijd weer één van die typisch Afrikaanse gruwelverhalen: Op de markt probeerde iemand een kraantje aan een leeg slaolieblik te lassen. Alleen had hij de dop er niet vanaf gedraaid zodat de gassen geen kant op konden. Het blik werd vastgehouden door drie kinderen. Kinderarbeid is hier diep geworteld. Die kinderen kregen derhalve de zwaarste klap toen het blik explodeerde. Eén was op slag dood en de andere twee probeerde al brandend naar het ziekenhuisje te rennen. Tevergeefs. Soms verliest de wereld hier alle betekenis.

's Avonds ben ik afgepeigerd. Op de fiets hou ik ze wel bij. Maar als je een leuke band krijgt is dat andere koek. Voor de gele sadza is er misschien nog net even tijd om een briefje neer te pennen. Laten we Adwin en Esther maar eens blij maken. Die hebben niet voor niks die veertienhonderd potloden opgestuurd. En zojuist kreeg ik ook nog een uitnodiging voor hun huwelijk. Met zowaar een wiskundige tekening op de voorkant (zie de achterkaft van deze bundel).

Ik krijg last van jeugdherinneringen. Leuke studenten waren dat. Altijd bereid om naar mijn geouwehoer over Afrika te luisteren. Zijn we nog een keer naar het Afrika museum geweest. En naar het safaripark. Ging Adwin touwtrekken met een leeuw. Zijn sjaal ertussenin. Op het laatst moest hij de sjaal opofferen, omdat ons autootje door de leeuw parmantig op sleeptouw genomen werd. Dezelfde Adwin die op zijn mondeling examen met een stalen gezicht verklaarde dat er in Nederland vier miljoen mensen wonen. Ach, het gaat niet om wat je weet. Het gaat om wat je doet.

Zoals de keer dat we ze op gingen zoeken in Zeeland. Schrokken we ons toch mooi te pletter toen we bij het wegrijden in het donker een man bewegingloos op de weg zagen liggen. Had 'ie een mooie sprint voor moeten trekken. Kevin kwam niet meer bij van het lachen. Ik doop vlug mijn pen:

Vic Falls, 31 /3/92

Hoi Schattebouten,

Ja, dat is natuurlijk wel geinig. Dat wij op 6 maart een kaartje ontvangen dat jullie op 25 februari gaan trouwen. Gaan? Gaan? Moet dat dan niet "gingen" zijn. In de trant van: "Jullie worden uitgenodigd, want wij gingen trouwen." Jullie worden bedankt! Even heb ik nog geprobeerd een ticket te boeken bij Air Zambia, want die lopen altijd wat achter namelijk. Maar zelfs daar hadden ze geen vliegtuigen in de aanbieding die achteruit konden vliegen.

Zijn we dus mooi klaar mee. Tranen met tuiten hebben wij gestort. Gingen er twee van je fabuleuze studenten trouwen, kan je er geeneens bij zijn. En wees nou eerlijk, wat is een huwelijk zonder de zegeningen van Van Kooten. Waarom konden we dan ook niet gewoon even wachten, zoals andere studenten dat doen. Tot 11 april als wij eventjes guitig stiekem met verlof komen. Er is maar één oplossing; het moet over, het is niet anders. Wij horen graag de nieuwe datum, dank u.

Je zal begrijpen dat ik natuurlijk wel reuze trots was op jullie kaartje. Welk een vreugde kan een wiskunde studie toch opleveren. Twee onmogelijke driehoeken! Dat was zeker symbolisch? Ze waren wel op een vrij gewone manier met elkaar verbonden, maar een aap die daarop zout legt, nietwaar. Goeie truuk van jullie trouwens. Om mij zo'n kaartje te sturen en alle andere gasten natuurlijk dat andere echte kaartje.

En als we het toch over kaartjes hebben: Jullie hadden Mikky's kaartje nog te goed. Ja, ja, opa van Kooten vergeet niks. Het mag dan soms wat lang duren, maar het komt allemaal toch meestal wel voor elkaar. Hier is 'ie dan. Helaas niet helemaal in de originele uitvoering (die waren geel/groen en geel/blauw) wegens gebrek aan materiaal. Deze is derhalve uitgevoerd in geel/groen/blauw. Een paar kleine veranderingen hier en daar en je kan hem zo gebruiken voor de eigen koters. Wanneer komt de eerste?

Gaan wij nu over tot het uitspreken van onze onuitsprekelijke dank. Dat was heel lief van jullie om al onze snuiters een potlood te sturen, zonder dollen. Het heeft echter allemaal nogal wat voeten in de aarde gehad. Begin dit jaar kreeg ik een uitgebreid schrijven in huis van de Zimbabweaanse douane. Dat er een pakje uit Delft gearriveerd was. Ze hadden helaas niet vermeld wie de afzender was. Wel dat het hier om tien gros potloden ging. Volgens hen perfecte handelswaar. Of ik dus 83 formulieren kon invullen en overleggen. Een sales tax invoice, een sales permit, een import license, vier duty formulieren en ga zo nog maar een tijdje door.

Om een lang verhaal lang te houden: Het is een bureaucratische lijdensweg geworden. Het ministerie van education is vele malen ingeschakeld, ik heb gedreigd mijn deputy headmasters functie neder te leggen, ik heb gevloekt, ingevuld, en onderhandeld tot ik er geel/groen en blauw van zag. Totdat we eindelijk, verleden week, de doos met potloden aan het douanekantoor ontfutseld hebben. En welk een perfecte potloden. Zij worden gekoesterd. Stenfert Apeldoorn. Trots verklaren mijn leerlingen dat ze van "overseas" komen. De headmaster en ik hebben ze persoonlijk uitgedeeld. De ochtendsessie kregen ze aan het hek. Een rij van 700 man sterk. Niet gek. En de middag sessie kreeg ze in de klas. Ik heb nog een fotootje gemaakt. Krijgen jullie binnenkort. Nogmaals duizendmaal dank. Tips voor vrienden en vriendinnen die misschien ook wat op willen sturen: Het is beter om het adres van school te gebruiken, en tien duizendmaal op het pakje te vermelden dat het om een gift gaat. Plus een zo laag mogelijke waarde op te geven. (Jullie f300,- sloeg namelijk in als een kernbom van Irakese afmetingen, dat is hier ongeveer 3 maandlonen; en de douane wil dan altijd graag een heleboel dollars op tafel zien). En kleine zendingen, want die grote worden als commercieel aangemerkt.

Maar nogmaals: duizendmaal, of om iets preciezer te zijn 1440 maal dank. De leerlingen graveren hun naam in hun potlood ter identificatie, en sommige maken op geheime plaatsen inkepingen. Een etui is gelukkig niet nodig; ze gaan zo rechtstreeks het kroeshaar in. De gemiddelde schooluitrusting past makkelijk op zo'n hoofdje. En om je de situatie nog eens treffend te schetsen: Ook de docenten lopen nu de hele dag achter mij aan, smekend om ook zo'n prachtig blauw potlood. Dat ik ze niet kan geven, want die paar exemplaren die over waren, bewaart de headmaster om later als prijzen voor onze sportwedstrijden uit te reiken.

En hoe staat het voor de rest met de man van vier miljoen en zijn bruid? Werken zij nog met plezier in het vaderland. Of is het tijd om de horizon te overschrijden. Als jullie geen vakantie bestemming kunnen vinden, dan ben je natuurlijk ten alle tijden van harte welkom in het hartje van Afrika. Zes weken op de tandem en je bent er. Moet je wel een beetje doortrappen natuurlijk. Tot ziens dus. Ik zet de kapenta al vast klaar.

Kusjes en groeten van al mijn studenten en vanzelfsprekend van ons: Arie, Dyness, Patricia, Kevin, Mikky en Mwenya; Box 82; Vic Falls; Zimbabwe.

PS. : Breng je dan wel 1440 puntenslijpers mee?

Zo die kan morgen op de post. Tijd voor mezelf nu. Alsof ik in een koffie reclame figureer. Een moment voor jezelf. Dat is juist het probleem. Dat de meeste mensen hun hele leven voor zichzelf nemen. Hadden we eerst die hersenloze massificatie van de religieuze bewegingen, hebben we nu het onverbiddelijke ik-tijdperk. Hopelijk kunnen we hier in de Derde Wereld uit die these en antithese de juiste synthese brouwen. Dat zou best eens kunnen lukken. Omdat de mensen hier op zich sociaal ingesteld zijn. En als dat lukt dan zou het rijke westen nog wel eens een zure appel van de koude kermis thuis kunnen brengen: Unaware how the ranks have grown, driven on by a heart of stone we could find that we're all alone in the dream of the proud.

Mwenya kruipt bij me op schoot. Wat weet het ventje van dialectiek? Niks, want hij is pas op de helft van "Das Kapital" en het is maar de vraag of hij het nog uit zal lezen. Marx is verdwenen uit de top tien. Toch heeft Kevin er al iets van begrepen. Ongevraagd deelt hij zijn banaan met zijn broertje. Een milliputter, noemt hij hem. Mwenya probeert zijn halve "nanana" door allerlei gaten naar binnen te krijgen. Behalve door zijn mond. Mijn broek wordt wat plakkerig. Geen paniek. Ondertussen heeft Mikky de andere helft van Kevin afgepikt en houden zij een achtervolging door het huis.

Ik wou dat ik nog een paar van die snaken over de vloer had. Helaas is het uit met de pret. De baarmoederwand is te dun geworden, net nu ik er zoveel plezier in begon te krijgen om mijn schoonvader te imiteren. Nou ja, vier mag dan voor Afrikaanse begrippen flut zijn, in Nederland behoort je in ieder geval nog bij de sub top. Komt niet elke dag voor dat zo'n knappe en jonge man als ik uit zijn mond laat vallen dat hij de verantwoordelijkheid draagt over vier kleine mensjes.

En hoe voelt dat aan die verantwoordelijkheid? Ik voel d'r niks van. Dat is het hele geheim. Nergens moeilijk over doen. Dat opgroeien gaat vanzelf wel. De zegeningen van een vrije opvoeding. Vroeger, als kleuter, was ik de vervaarlijkste cowboy van het Marijkeplein. Ik schoot iedereen aan flarden die zich in mijn gezichtsveld waagde. En daarna ben ik nog even de politieman van het koolaspad geweest, compleet met plastic handboeien. En kijk eens wat een verfrissende uitwerking dat allemaal heeft gehad op de volwassen Van Kooten: Het Marijkeplein heet nu het Blindenplein, voor indianen ga ik door het vuur en politieagenten kan ik niet luchten of zien. Niks geen geweertjes afpakken, stop ze vol met patat en slagroom en drop en toverballen. Liefst tegelijkertijd. Het komt allemaal wel goed.

Het toppunt van bezorgde ouders: Jongedames met buitenboordbeugels van supersonische afmetingen. Zijn ze in hun vruchtbare stadium aangeland, de beste jaren van hun leven, lopen ze met een brok moderne tandtechniek om het hoofd, die elke avance bij voorbaat onmogelijk maakt. Heb je later als je zestig bent rechte tanden, maar nog nooit een jongen gezoend. Lijkt me leuk. Niks ervan dus.

Het komt zoals het komt, zong Loeki Knol al.

Mwenya is in slaap gevallen. Eén van zijn hobby's. Hij slaapt en eet en eet en slaapt. Dat lijkt mij soms ook wel wat. Helaas, het slapen gaat vanzelf, maar voor het eten moet iemand zorgen. Ik zorg.

Als ik de volgende dag de brief op het postkantoor breng, is het nog steeds droog. Gortdroog. Er ligt een brief van pa met alle wetenswaardigheden uit Nederland. Zelfs het schaatsen wordt uitgebreid beschreven. Weer geen Zimbabweanen in de medailles gevallen. Maar de Nederlanders doen het goed: Zandstra, Ritsema en Straathof.

Zandstra, Ritsema en Straathof? Dat gaat goed zo. Zo weet je tenminste dat je uit het vaderland weg bent. Niks geen Ard Schenk of Kees Verkerk. Verversen moeten we. Kan Lubbers ook niet vervangen worden in de tijd dat wij weg zijn?

Op weg naar het sportveld kom ik langs "Baghdad", zo wordt het nieuwste squatter camp genoemd. De antithese van de luxe hotels. Hier wonen meer dan twee duizend mensen in hutten van plastic en karton. Vlakbij het riool van Chinotimba. Er heerst cholera, dyssentrie en tyfus. Geen toilet en geen kraan. Misschien wel een idee om Mugabe daar een paar maanden te laten logeren.

's Avonds is er alweer zo'n speech night. En Patricia mag weer, de lieverd. Ze doet flink haar best. En ze heeft het onder andere over datzelfde Baghdad. Dat het zo toch eigenlijk niet kan:

".....It is time that everybody should benefit from the profits of tourism. Let us tax the hotels much heavier than now, and let us use the money for the development of our own townships. Let's build some reasonable houses, so that we can accomodate the squatters. Some hotel managers might have forgotten that their hotel is not the main reason that the visitors are coming here. The main reason is to see the beauty of this country and to meet the people of Zimbabwe. So it is also the country and the people who should benefit and not only the hotel-owners."

Laatste plaats. De voorzitter van de jury is de eigenaar van het grootste hotel. Maar bij mij staat ze nummer één. Voor altijd.

Een tijdje later overlijdt de vrouw van Mugabe. Een vrije dag, denkt iedereen. Maar nee, dat kan de economie momenteel niet hebben. Past niet in het Economic Structural Adjustment Plan. Want het gaat niet zo best. Zeg maar gerust: puur slecht. De tekorten groeien. En Mugabe wordt voorlopig niet ververst. De droom van elke afrikaanse president: Regeren tot aan het sterfbed. En liefst daarna ook nog.

Prinses Juliana kan tenminste nog haar gezicht bepleisteren met vochtinbrengende crème. Wij hebben daarentegen geen enkele andere optie dan te wachten. Wachten op de regen. De regen die maar niet wil komen. Nog steeds zijn daar de scheuren, nog steeds zijn daar de gaten. Maar wat veel erger is, nog steeds sterven de baby's. In Binga heeft de witte minister van Health de witte eigenaars van de krokodillenfarm flink uitgekafferd. En terecht. Die ettertjes presteren het om de laatste lading voedzame kapenta op te kopen om aan hun krokodillen te voeren. Terwijl de baby's een paar kilometer verderop verhongeren.

Bulawayo, de tweede stad van Zimbabwe, dreigt op te drogen. Men gaat een pijpleiding graven van de Zambezi naar de stad, ruim vijfhonderd kilometer lang. Met dank aan Ome Wim voor het idee.

De mensen hier wachten gelaten af. Ze moeten het eerst nog zien. Er is ze al zoveel beloofd. Het komt zoals het komt.

Wat zou ze tegenwoordig nou doen, Loeki?

- van Kooten -

Yebo,

Tijd bestaat niet. Als je je hele leven lang in een auto met constante snelheid door zou rijden dan heb je geen enkel besef van afstand. Omdat je nooit uit kan stappen. Je beweegt in één rechte lijn. Afstand is dan alleen een manier om je reis te beschrijven. Zo kan een mens nooit uit de tijd stappen. Hij leeft maar door. Tijd is enkel een manier om de wereld te beschrijven.

Vijf uur hadden ze gezegd. Afrikaanse tijd. Dus heb ik me om zes uur hier op mijn muurtje in mijn tuin geposteerd. Ze komen mij ophalen. Dat komt ervan als je opgestoten bent in de vaart der volkeren. En als je het voedsel bewaard hebt. We gaan naar Hwange voor de provinciale sportdag.

Om half acht komt de bus aantuffen. Heb ik gisteren duizend dollar vooruitbetaald voor dit wrak? Als je snel rijk wil worden in de Derde wereld dan moet je je in het transport gebeuren storten. Mensen zullen hier altijd blijven reizen. Of in de bier sector. Mensen zullen hier altijd blijven drinken. En als je slim bent, dan ga je bier transporteren. Altijd goed. Maar ik wil helemaal niet snel rijk worden. Zelfs niet langzaam.

Ik wil naar Hwange. Wij laden snel de dozen in en ik nestel me naast de motorkap. De bestuurder zit in een soort metalen kooi. Ter bescherming van teleurgestelde passagiers? Van teleurstelling is echter geen sprake. De vijfenzeventig passagiers zijn veel te blij dat ze mee mogen om hun school te vertegenwoordigen.

Als we langs een bergwand sukkelen, blijkt dat de springbokken hun eigen sportdag hebben georganiseerd. Ze doen wie er het mooiste over onze bus heen kan springen. Dat is vrij indrukwekkend. Ze komen vrij nonchalant, maar soepel aangesprongen. En dan precies op het juiste moment leggen ze al hun kracht in die fenomenale jump over de bus heen. Om daarna aan de andere kant rustig in het bos te verdwijnen. Als Boebka dat na wil doen dan zal hij toch nog heel wat meer anabole steroïden in zijn lichaam moeten spuiten. Een gouden medaille voor de springbokfamilie.

Naast mij zit Zineyemba in mijn oren te tetteren. De bus maakt het geluid van een opgevoerde Jumbo Jet. Ik versta er geen woord en knik maar wat. Altijd goed, want Zineyemba kraamt meestal zulke onzin uit, dat ik blij ben dat ik daar niet op hoeft te antwoorden. Zo beweert hij regelmatig luidkeels dat AIDS helemaal niet bestaat. Dat is een fabel, die verzonnen is om hem van zijn geliefde hobby af te houden. Hij ziet er slecht uit. Nog geen dertig maar afgeleefd. Nieuwe zuigers helpen niet meer.

Onze Jumbo Jet is er al niet beter aan toe. Een prachtig uitzicht heb ik. Dwars door de gaten in de bodemplaat. Daaronder hangt iets wat vroeger waarschijnlijk een uitlaat geweest is. De vonken schieten er in alle hevigheid van af. Een soort vroegtijdig kampvuur. Gezellig zo vlak bij de benzinetank. Mijn voeten moeten van de motorkap. Die is te warm.

In het dashboard zitten enkele scheuren , maar vooral ook gaten. Daar waar vroeger de instrumenten gezeten hebben. Daarvan is er nu letterlijk geen één meer aanwezig. Wat bezielt iemand om een kapotte toerenteller te verwijderen. Als die het niet meer doet, laat je hem toch mooi zitten? Een raar gezicht: een dashboard als gatenkaas.

Ondertussen probeert de bijrijder het elektrische circuit al rijdende te reviseren. Hij hangt half onder de gatenkaas. Haalt hier en daar wat panelen weg en manoeuvreert behendig tussen de bewegende delen door. Telkens als zijn reparaties iets te resoluut uitvallen, stottert de motor net iets meer als gewoonlijk. Zodat hij dan snel de draden weer uit elkaar trekt, of juist weer snel aanelkaar draait, al naar gelang zijn vorige risicovolle actie. De chauffeur kijkt niet op of om. Onverstoorbaar houdt hij zijn voet vol op het gas. Bergop twintig, bergaf honderdveertig kilometer per uur. Zonder te remmen.

Helaas geeft dat geen gemiddelde van tachtig kilometer per uur, zoals sommige van de minder berekenende lezers ten onrechte denken. Onze hoop om Hwange nog voor negen uur te halen slinkt. En wordt bij mij enkele ogenblikken daarna volledig de bodem ingeslagen. Uit één van de kleinere gaten, waar vroeger de choke of zoiets gezeten heeft, komt opeens een lading water naar binnen sproeien. Een onverwachte douche. Zodat we nu zullen moeten stoppen. Daar denkt de chauffeur anders over. Zijn enige reactie is dat hij met een verveeld gebaar zijn linkerhand voor de waterstraal houdt om de temperatuur in te schatten. Die wordt goedgekeurd. Niks aan de hand, gas op de plank.

Mijn voeten gaan weer op de motorkap om ze droog te houden. Zineyemba tettert. Ik knik.

Net als ik enige hoop op een goed afloop begin te krijgen gaat het toch nog mis. In de kakofonie van haperende motor geluiden voegt zich een nieuw en verfrissend geratel. Even later staan we stil. Zeg nou zelf: wat is een Afrikaanse reis zonder een breakdown? Enkele essentiële onderdelen zijn gebroken. De chauffeur verdwijnt in de bush. De lange afstandlopers trekken de korte broek aan en lopen zich alvast warm rond de bus. Zij staan als eerste op het programma. Ik hoef niet te lopen om het warm te krijgen. Het is bijna negen uur en de hitte is nu al ondragelijk. Ik moet aan de Maggi wonderstampot denken. Daarvan werd beweerd dat het droog was. Maar hier is het pas echt droog. Het vee dat de berm probeert op te eten zal het ook niet lang meer maken. Want er is al lang geen berm meer.

Een kwartier later is de bestuurder alweer terug. Uit één van de lokale dorpen heeft hij twee lekke binnenbanden en wat ijzerdraad opgescharreld. Vakmanschap is meesterschap. De ene band verandert in een V-snaar en de andere houdt de carburateur op zijn plaats. Wat ijzerdraad om de radiator en we kunnen weer. Stapvoets bergop, maar nog steeds honderd en veertig bergaf. De zwaartekracht doet wonderen.

Om tien uur komen we in Hwange aan. Een uur te laat. Dus voor Afrikaanse begrippen precies op tijd. Ze gaan bijna beginnen. Bijna. Wat een magisch woord.

Als eerste gooien we Felix Mposiwa in de strijd. Onze sterkste troef. Een stoomlocomotief die voor ons de tien kilometer gaat winnen. Na het startschot zijn er een paar dwazen die sprintend van start gaan alsof het de honderd meter betreft. Felix doet het de eerste ronde wat rustiger aan. Zeer verstandig. Vier en twintig ronden later komt hij juichend over de streep.

Als achtentwintigste. De dwazen hebben hun sprint gewoon tien kilometer lang volgehouden. Zoiets heb ik nog nooit gezien. Die jongens komen uit de diepste binnenlanden en rennen elke dag twintig kilometer naar school. We zullen onze school noodgedwongen tot ver buiten de township moeten verplaatsen. Felix is niet ontevreden. Hij heeft toch zeker een stuk of acht jongens achter zich gehouden? "Bijna gewonnen" is zijn korte en briljante analyse. Ja, bijna, zeg ik.

Daarna winnen wij "bijna" elk onderdeel. Behalve het hoogspringen voor de jongste meisjes, dat winnen we echt. Doordat onze gracieuze Grace de Fosbury Flop tot in de puntjes beheerst. Ze zweeft op eenzame hoogte..

Mijn collega's blijven bijna nuchter. Zo onopvallend mogelijk verdwijnen zij naar de "beerhall", de zuiptent, een flink aantal kilometers verderop. Onder aanvoering van Zineyemba en Mpofu, twee boezemvrienden als het op drinken aankomt, hun tweede en direct ook laatste hobby. Met dank aan de school voor het gratis transport. Ik kan er niet warm of koud van worden. Ze komen niet zo vaak buiten, moet je maar denken. Dat geeft mij als enige overgebleven coach de vrije hand. Een aantal van onze jongste deelnemers dreigen namelijk buiten het schip te vallen. Er zijn tijdens het sporten drie leeftijdscategorieën: Oud, jonger, jongst. Maar in hun nietsontziende strijd om eer en roem voor hun school in de wacht te slepen, gaan sommige 'sportmasters' ertoe over om zelfs de jongste categorie te bevolken met deelnemers op leeftijd. Zo loopt er in de honderd meter finale voor jongens tot veertien jaar iemand mee met duidelijke snor en baardgroei, van wie het gerucht gaat dat hij een vrouw en twee kinderen heeft. En misschien zelfs een kleinkind. Deze en andere overtredingen geven aanleiding tot een aantal spannende karate partijen tussen de sportmasters onderling. Een onderdeel dat niet op het officiële programma staat, maar desalniettemin leuk onthaald wordt door het publiek. De stemming stijgt.

Onze Zineyemba voelde zich geroepen om in antwoord op deze frauduleuze handelingen ook met onze deelnemerslijsten te gaan knoeien. Maar nu hij op afstand dronken aan het worden is, kan ik dat zonder ruzie weer rechtzetten. We zijn hier tenslotte niet om te winnen. En onze jongste spruiten doen hun best. We stijgen zelfs een paar plaatsen op de ranglijst en worden uiteindelijk achtste. Als eerste eindigt Hwange Secondary School. Dat verbaast niemand, het is een oude traditie, niet alleen in stand gehouden door hun studenten, maar zeker ook door alle officials. Dat zijn leraren van die school.

Terwijl we op de prijsuitreiking wachten, die 'bijna' gaat beginnen, vieren wij het hoogtepunt van de dag. Ik deel het voedsel uit. Dat is pas een echte beloning voor de inspanningen. Voor sommige is dit het eerste echte maal deze week. Melk, brood, bonen uit blik, corned beef. Ze smullen en genieten. Ik zou me bijna gaan schamen. Gisteren voelde ik mij vrij moedeloos toen ik weer op pad moest om te gaan bedelen bij de lokale middenstand om deze jaarlijkse trip mogelijk te maken. Maar het is het waard. We zijn in de zevende hemel.

Ze delen een blik corned beef met zijn tweeën. De kleine Dzingai maakt echter geen aanstalten om zijn halve blik te verorberen. Zelfs niet als alle anderen al lang klaar zijn. Als ik het hem vraag, blijkt dat hij het bewaart voor zijn broertje. Die is anderhalf en flink ziek. Gelukkig is voor Dzingai het "ik-tijdperk" nog niet aangebroken. Ik stop hem een extra blik toe.

Aan het eind van de middag worden alle scholen opgehaald door hun bus. Onze bus is nergens te bekennen. Daar ga ik weer. Ik roep wat van de oudere jongens bij elkaar om de zaak in de gaten te houden als ik weg ben. Na een half uur ben ik weer present. Met de bus die ik vanuit de location opgeduikeld heb. De chauffeur was bijna vergeten dat het al zo laat was.

Ondertussen hebben Mpofu en Zineyemba zich ook weer bij de groep gevoegd. Ze kunnen nauwelijks nog op hun benen staan. En de vriendschap is ook over. Ze willen allebei bij mij komen klagen over de ander. Daar heb ik nou geen zin in. En geen tijd voor. De tijd bestaat dan wel niet, maar op het moment gaat ze nogal snel voorbij. Ik heb haast om voor de ergste duisternis thuis te raken met dit wrak.

Collega Nkomo en collega Mangoye zitten nog in de kroeg. Dat is een omweg van een kilometer of tien. Jammer dan. Die zien zelf maar hoe ze thuis komen. Ik heb hier al genoeg ellende. Mpofu moet overgeven.

Het water sproeit weer vrolijk naar binnen. En dit keer is het te warm. Elke vijf kilometer moet de rijder bijvullen. Als we thuiskomen is de duisternis erg. Het is tien uur. Tijd om uitgeput te gaan slapen. Ik droom van zo'n zelfde sportdag ruim tien jaar geleden in Zambia.:

△△△

(1980, Isoka, Zambia)

Daar zijn de vertrouwde luchtbelletjes weer. En waar de bellen opstijgen daar zijn de gaten. Gelukkig geldt die logica over de hele wereld. Ik begin er al aardig routine in te krijgen. Ik plak zoniet dagelijks dan toch wel wekelijks. Maar ik heb het er graag voor over. Eindelijk is mijn bagage gearriveerd. Met als pronkstuk natuurlijk mijn goudkleurige Peugeot. Een racefiets wel te verstaan.

Lang heb ik gewanhoopt en ik zag het wielerkampioenschap van Zambia, waarop ik mijn zinnen gezet had, al in rook opgaan. Ik had me er mee verzoend dat de winst dit jaar naar een douanebeambte zou gaan. Maar waarschijnlijk heeft de goede man niet alle onderdelen van het bouw pakket op de juiste manier aan elkaar kunnen passen. In ieder geval kreeg ik mijn houten kist ongedeed terug. De inhoud was volledig door elkaar geklutst, maar er ontbrak gelukkig niets. Van de fiets dan. De rest van de bagage kon me gestolen worden. Who cares? Ik niet.

Een racefiets in Afrika. Je moet er maar opkomen. Als eerste en enige en waarschijnlijk ook laatste stuif ik hier door de sidderende hitte. Elke morgen om een uur of half zes, als het nog half donker is en het asfalt nog niet gesmolten, maak ik mijn kilometertjes. Om bij het asfalt te komen moet ik eerst een aantal kilometers over smalle zanderige paadjes afleggen, vol met scherpe steentjes en andere venijnige obstakels. Veldrijden is nooit mijn specialiteit geweest. Maar veel wordt vergoed door het pittoreske dorpje dat aan deze route ligt en waar ik elke morgen doorheen rij. De village headman zit meestal al buiten en groet mij elke keer uiterst vriendelijk. Zijn zeven vrouwen zijn druk in de weer. De loslopende kippen stuiven net voor mijn voorwiel opzij. En tientallen, voor het grootste gedeelte naakte, kinderen achtervolgen mij jolig, waarbij ze onverstaanbare kreten slaken. Het enige dat ik versta is 'musungu'. Zoiets als bleekscheet, maar dan aardig bedoeld.

Met zoveel publiek span ik me nog eens extra in. Ik til mijn fiets op de schouder over een aantal omgevallen boomstammen heen. Ik spring er weer lenig op, neem in volle vaart nog een gevaarlijk heuveltje en sta dan aan de rand van de asfaltweg. Het wegennet van Zambia blinkt uit door zijn verrassende eenvoud. Welbeschouwd zijn er maar twee echte wegen. Eén van west naar oost en de ander van zuid naar noord. Die laatste ligt nu in al zijn pracht voor mij. Compleet met zijn befaamde diepe kuilen.

Sla ik nu linksaf dan kom ik na 200 kilometer in Tanzania. Sla ik rechtsaf dan kom ik na zo'n slordige 2000 kilometer in Zimbabwe. Beide bestemmingen lijken me net iets te ver vandaag. Ik stel mij tevreden met een etappe naar Kafwimbi, een dorpje dat 20 kilometer verderop ligt en waar mij altijd een warm onthaal ten deel valt.

Onderweg overvalt mij een onverklaarbaar geluksgevoel. De zon schijnt nu. De weg loopt hier omhoog. Een adelaar cirkelt in de lucht. Bossen, bergen en rivieren. En verder niets.

Behalve dan een idioot op een fiets. Het zweet loopt in straaltjes van m'n gezicht af. Als ik Kafwimbi bereikt heb, merk ik dat de tocht over het zandpad zijn tol weer geëist heeft. Mijn band is langzaam leeggelopen. Chief Kafwimbi zelf kijkt geïnteresseerd toe als ik met een vastberaden gezicht de reserve tube op m'n wieltje gooi. Zoiets komt hem wat vreemd voor: Een wiel dat met één beweging uit het frame floept.

Op de terugweg haal ik alles uit de kast. En ik win dan ook moeiteloos. Het publiek zal het nu even zonder mij moeten stellen. Morgen gaan we naar Malole. Voor de atletiek kampioenschappen van de noordelijke provincie.

De strijdliederen schallen door onze gezellige minibus. We zijn op weg. Er is plaats voor zo'n kleine 20 mannetjes. Er zitten nu echter 40 kleine mannetjes in. Dat is dus even worstelen geblazen. Iedereen ligt op of over elkaar, snakkend naar een beetje zuurstof. Maar het gezang houdt aan. Aarzelend meegezongen door ons bleekscheten. 'Bie prierer isawamoto' of zoiets. Onze kennis van het Bemba is blijkbaar nog niet volmaakt.

Langzaam schuifelen we voort over de 'dirt road', een soort asfaltweg maar dan zonder asfalt. Het stof zit op het laatst overal. In je oren, in je neus, tussen je tanden en op je boterhammen. Maar goed dat we die dus niet bij ons hebben.

Tussen de stofwolken door zien we talrijke apen zich swingend voortbewegen. Ze ontwikkelen verbazingwekkend veel snelheid. Zij hebben geen bus nodig.

De bus stampet en slingert over de weg. Dit kan niet goed blijven gaan, denk ik. Had ik het maar niet gedacht. Prompt krijgen we een lekke band. De reserveband is verdacht zacht. Na druk overleg tussen de chauffeur en onze 'sportsmaster' Mumba wordt besloten één van de vier achterbanden voor te zetten en de reserveband achter. Een fijn plan.

Helaas blijkt de bus niet geheel meer uit de originele onderdelen te bestaan. Na veel geploeter komt de achterband dan wel van de bus af, maar compleet met allerlei bouten en moeren. Die vervolgens niet van het wiel verwijderd kunnen worden. Zelfs niet door de sportsmaster, die vroeger toch de beste bokser uit de streek geweest is. Na verloop van tijd zit er niets anders op dan de band weer op dezelfde plaats te monteren. Dan de andere achterband maar. Helaas, hetzelfde laken. Zodat na een uur of twee de reserveband toch nog voor terecht komt. Ach, zolang je maar bezig blijft, zullen we maar denken.

En bezig blijven zullen we, want een kilometertje verderop is het bewuste reservebandje al uitgeteld. Er volgt weer overleg. Er moet geplakt worden. Wat een briljante conclusie. Gelukkig heeft onze kalende chauffeur thuis ooit nog eens een oude fiets bezeten, zodat hij een doosje fietsplakspullen bij hem heeft, de vlegel ! Als expert op dit gebied ga ik aan de slag. Band eraf, schuren met een platte steen, en daarna de fietsplakkertjes erop.

En dat alles in een razend tempo. Ik ben het tenslotte gewend. Alles ging perfect tot het moment van pompen. Zonder pomp valt dat namelijk niet mee. Mijn persoonlijke limiet ligt bij een tweepersoons luchtbed.

Gelukkig kent onze vriendelijke sportsmaster de omgeving op zijn duimpje. Een kilometer of tien hiervandaan ligt de Mbesuma Ranch. Een boerderijtje, dat heel wat kleiner is dan zijn naam doet vermoeden, maar misschien wel in het bezit van een pomp.

Als warming up kunnen de lange afstandslopers nu dus aan de slag. Een goede training volgens de sportsmaster. Zijzelf vinden eigenlijk van niet, maar ze hebben niet veel te vinden. Op blote voeten beginnen zij aan de halve marathon.

Na een uurtje zijn ze alweer terug, bezweet en wel. Een wereldrecord dat wel nooit erkend zal worden. En Sebjo Sinaika houdt als trofee zowaar een pomp boven zijn hoofd. Een fietspomp weliswaar, maar toch. Na een half uurtje pompen begrijp ik waarom er voor auto's speciale pompen uitgevonden zijn. Empirisch onderwijs.

Moe maar voldaan neemt daarna iedereen zijn plaats weer in. Op en over elkaar. Alles loopt nu op rolletjes. Dat wil zeggen de eerste tien kilometer. Daarna stuiten we op de ons nu bekende wijze over de weg. Fietsplakkers zijn hier blijkbaar niet op berekend. Lekke band luidt de verrassende diagnose.

Het loopt nu al aardig tegen zessen, het tijdstip waarop de beruchte veerpont gaat sluiten. Een overnachting ter plaatse lonkt ons nu toe. Malole lijkt onbereikbaar ver weg. Echter op zulke beslissende momenten moet je risico's nemen in dit vak. Na overleg, zonder sportsmaster dit keer, gaan wij tot actie over. De voorband wordt geofferd. Eén van de twee linker achterbanden wordt met brute kracht voor gemonteerd. Dat lukt dit keer omdat mijn vriend zich nu zo kwaad maakt als een paard. En één pk blijkt net genoeg. De bouten schieten vol ontzag los. Aan de ogen van Mumba is duidelijk te zien dat hij voorlopig afziet van een titelgevecht tegen deze krachtige 'musungu'

Deze onverantwoorde technische ingreep heeft wel tot gevolg dat we linksachter nu een wiel te weinig hebben. Alle jongens worden daarom fluks naar de rechterkant gedirigeerd. De helft hangt uit het raam, op miraculeuze wijze vastgehouden door de andere helft, die zich zonder twijfel ook rechts van het midden bevindt. Dit is werkelijk een prachtig gezicht. Kijk je van rechts dan lijkt de bus op een overvolle metro zoals je die in Tokyo aantreft, met talloze passagiers die buitenboord hangen. Kijk je van links dan lijkt de bus op de lijndienst van Puttershoek naar Vuilendam; geen sterveling te bekennen.

Gevaarlijk overhellend naar rechts om de linkerkant te ontzien, rijden we met een slakkengangetje verder. De duisternis is ondertussen ingevallen en de spanning stijgt ten top. Bij iedere bult of diepe kuil houden we de adem in.

Het wordt nu een race tegen de tijd. Halen we de pont of niet ? Na een nek aan nek race met de klok komen we net iets te laat. Om precies te zijn: twee en een half uur.

De bemanning van de pont zit uitgebreid te genieten van hun avondmaal. Vis, hoe kan het ook anders ? Er wordt ons verzekerd dat de koppen het lekkerst zijn. Alles wordt verslonden, behalve de oogjes. We mogen wel mee eten, maar van overzetten kan geen sprake zijn. We hebben geen tijd om te eten, we willen maar één ding: naar de overkant. Maar de animo ontbreekt op dit late tijdstip. De pont moet aan een touw naar de overkant getrokken worden, een karweitje waar ze nu echt geen zin meer in hebben.

Wij gooien er wat overredingskracht tegen aan. 'We komen op deze manier te laat voor de atletiek. We zijn bang in het donker. We hebben last van claustrofobie in die kleine bus.' Alles wat maar in hem opkomt laat Mumba op de etende mannen los. Het maakt allemaal geen indruk. Ze eten rustig door.

Hier helpen geen woorden. We nemen de onderhandelingen van hem over. Een uurtje later staan we na een fraaie tocht over de doodstille rivier aan de andere kant. Twee biljetten van tien Kwacha doen wonderen.

De vissershuisjes staan hier op heuveltjes in het water en zijn alleen per boot te bereiken. De mensen zijn bezig hun vangst te roken boven gezellige vuurtjes. Ik vind het vrij romantisch. Onze atleten niet. Er schijnen hier veel krokodillen te zitten.

En verder gaat het weer. Rechts: Tokyo. Links: Vuilendam. Het tempo is wat aan de voorzichtige kant. Er schijnt geen einde aan te komen. Op het laatst weet je niet meer welke ledematen van jezelf zijn en welke niet. Het stof zit nu ook in onze hersens, lijkt het wel. Net als sommige passagiers besluiten de rest dan maar dravend af te leggen, omdat dat sneller zou gaan, rijden we Malole binnen. Geen gek resultaat, een gemiddelde van 6 km per uur. Het is midden in de nacht.

We proberen in de keuken van deze missieschool nog wat eten te bemachtigen. We vertrouwen op de katholieke naastenliefde. En inderdaad, na enig aandringen krijgen we zowaar een brood toebedeeld. Eén brood om 40 hongerige magen te vullen. Vette bek !

De volgende dag inspecteren we de baan. Een stoffige vlakte waar de lijnen met een stok ingekerfd zijn. En hoe ! Niet alleen kronkelen de banen alle kanten uit, maar ook varieert de breedte van één meter tot ongeveer 40 centimeter. En als klap op de vuurpijl blijkt de baan om duistere reden spiraalvormig. Zodat de loper in baan 1 zich na een ronde opeens in baan 2 bevindt. Die van baan 2 moet derhalve overspringen naar baan 3, enzovoort. Voor de loper uit baan 8 zit er dan niets anders op dan uit de wedstrijd te stappen. Na elke ronde valt er zo een deelnemer af. Vroeger heb ik logica gestudeerd en het lijkt mij in deze situatie het beste als wij de binnenbaan loten.

Vooraf mijn vriend is zeer verblijd door dit grillige lijnenspel. Zijn specialisatie was meetkunde. Ik citeer hem nu even letterlijk nadat hij zijn oog op dit kunstwerk heeft laten vallen: 'Dit is natuurlijk ontzettend, ongelooflijk kut, hè! Jezus, God allemachtig!' Hij heeft inderdaad de gewoonte zich nogal genuanceerd uit te drukken.

Werk aan de winkel. Volgens de beginselen van de euclidische meetkunde trekken wij de banen recht. Een atletiekbaan op onze kerfstok. Inclusief de vertrekplaatsen voor de 400 meter, tot op de cm berekend. Daar hadden ze zich vroeger nooit om bekommerd. Dan werd er gewoon maar een beetje gegokt, en lagen de bewuste vertrekpunten vrij dicht op elkaar. Dat de loper in de binnenbaan altijd won, dat was gewoon toeval.

Uit wraak voor de katholieke naastenliefde, winnen onze 'boys' alles wat er maar te winnen valt. We noemen ze niet voor niets de 'bush baby's'. Allemaal jongens die vroeger elke dag een marathon liepen naar hun lagere school. Elke keer staan wij weer verbaasd. Je houdt het op je brommertje niet bij.

Vooraf gaat als een locomotief. Op de tien kilometer dubbelt hij het hele veld. Hij laat iedereen zijn hielen zien. Letterlijk. Hij loopt op blote voeten. Als zijn intelligentie gelijke tred zou houden met zijn snelheid, dan zat hij nu op de universiteit. In werkelijkheid zijn ze omgekeerd evenredig. So what? Als hij over de streep komt, gooi ik een emmer water over hem heen. Dat vind 'ie lekker. Het gaat om de eer, want een trofee is er niet bij dit enerverende evenement. Zelfs geen fietspomp.

Op de terugweg brengen we de pomp terug naar de Mbesuma Ranch. Alwaar we noodgedwongen ons verblijf proberen te rekken, want onze bus is nu echt in het ongerede geraakt. De motor vertoont gebreken. De eigenaar is behept met de kenmerkende Afrikaanse vriendelijkheid. De jongens mogen maïskolven plukken van zijn land. We roosteren ze en ze smaken uitstekend. Onze gastheer eet ook buiten en komt ons af en toe een kluif aan bieden.

Als ik er één te pakken krijg, komt de smaak mij wat onbekend voor. Als het licht van het kampvuur op mijn stuk vlees valt, schrik ik me een ongeluk: het heeft de vorm van een mensenhand. Joseph Tungati, die naast mij zit, ziet het en stelt mij gerust. We doesn't eat people anymore. Het is de hand van een aap. 'Moet kunnen', denk ik.

De volgende dag loopt het tegen de avond voordat we op pad gaan. De wriemelende massa installeert zich weer. Alles komt ons nu vertrouwd voor. Het stof, de hitte, en de slakkengang. Zelfs de apen komen na verloop van tijd weer achter onze bus aanrennen. Alleen zijn ze vandaag met één minder.

Als we bijna thuis zijn worden ook de strijdlieden weer aangeheven. We zingen nu uit volle borst mee, alsof we zelf meegelopen hebben. Het refrein doet de bus in al zijn voegen schudden. Veertig vrolijke jongens die de hele wereld aankunnen. Het heeft wel wat. 'Bie prieper isawamoto' Ik ben benieuwd wat het betekent. Bij navraag stijgt het schaamrood me naar de kaken. Het is helemaal geen Bemba, maar puur en onvervalst Engels. 'Be prepared, is our motto' En ik vond het juist iets mystieks hebben: 'Isawamoto'.

Twee weken later wordt Sebio op mijn bloedeigen gypies nationaal kampioen. De school is in rep en roer. Het bewijs is geleverd. Met leren kom je nergens, lopen moet je ! Hij wordt aangewezen voor de olympische spelen. Wij zijn trots.

Vanaf nu trainen we elke ochtend en elke avond samen. Sebio te voet en ik op de fiets. Met moeite hou ik hem bij. Zijn longen zijn drie keer zo groot als die van Zoetemelk en Kuiper bij elkaar. En Kneteman voor mijn part er ook nog bij ! Zijn vrolijkheid werkt aanstekelijk. Hij maalt maar door, hij is gelukkig. Ik heb hem nog nooit zonder glimlach gezien.

Totdat hij op een dag niet op komt dagen. Tijdens het eerste lesuur zoek ik hem op. Hij zit alleen op zijn bed in de voor de rest lege slaapzaal. En hij huilt met lange uithalen. Hij geeft me een brief die hij vanochtend gekregen heeft. Ik lees en ik ben stil. De logica is ver te zoeken in deze wereld. Zambia boycot de spelen.

△△△

De volgende dag mis ik Nkomo en Mangoye. Die zijn nog niet boven water. Zineyemba en Mpofu zien er wat verformfaaid uit. Ze komen een paar uur te laat. Ach. Tijd bestaat niet. Een mens kan nooit uit de tijd stappen. Hij leeft maar door. Tijd is enkel een manier om de wereld te beschrijven. Ik gebruik mijn tijd.

- van Kooten -

Yebo,

In het tweepersoonsbed is mijn plaats tegenwoordig beperkt tot een hoekje van een meter bij een meter. Als ik mij daar dan diagonaal inwurm heb ik een lengte van 1.41m tot mijn beschikking. De rest wordt ingenomen door Dyness en onze twee spruitjes. Overdag zijn er al talloze mensen die ze niet uit elkaar kunnen houden en 's nachts kan ik het zelf ook niet. Ik doe alleen mijn best om de wonderlijke massa van benen en armen van de tweeling niet te verstoren. We moeten er al vaak genoeg uit.

Mijn vriend heeft een echte tweeling. Kim en Kim wilde ik die noemen. Of Gijs en Gijs. Terug naar de tijd dat de boeren nog geen computers hadden en echt moesten werken. Daar ben ik helemaal voor. Wat namen betreft dan: Gerrit, Arie, Alie, Corrie, Gijs; de namen van de toekomst.

Met die tweeling is het trouwens nog wel goed gekomen. Die houden van muziek van Philip Glass. Dat zijn de lichtpunten in deze wereld. Patricia houdt van Men without Hats; Kevin van Nusrat Ali Fateh Khan; Mikky van Lou Reed; en Mwenya van The Penguin Cafe Orchestra.

Zelf hou ik het nog altijd op Kevin Ayers, Mick Ratledge, en Bobby Wyatt. Tesamen the Soft Machine vormend. Die zongen het twintig jaar geleden al. "It begins with a blessing. But it ends with a curse. Making life easy. By making it worse." Oplettende lezers zullen nu opmerken dat mijn zonen ook zo heten. Is dat toeval? Ik zal het mezelf eens vragen.

Komt het met mijzelf ook nog goed. Dat vraag ik me sporadisch wel eens af. Als ik 's avonds in mijn diagonaal lig. Ik heb altijd gezegd dat je na je veertigste met goed fatsoen geen leraar meer kan zijn. Omdat je dan in een andere wereld leeft als je studenten. Voorbeelden genoeg: Heeft een bijna gepensioneerd lerares het over moderne muzikale uitpattingen, dan denkt zijzelf misschien aan the Dutch Swing College Band. Terwijl haar studenten meer de "House" in het hoofd hebben. Prachtige stijl is dat. Steeds dezelfde plaat, maar dan met een ander label erop.

Of om dichterbij huis te blijven. Sta ik, als ik vierenzestig ben, over de sociale tradities van de Derde Wereld te lullen, zitten de studenten over het nieuwste merk autotelefoon te keuvelen. Dank je de koekkoek. Maar wat moet je dan? Directeur van een weeshuis in Zambia? Chief van Kalwala's Village? Beroepsrenner in de eerste Zambiaanse profploeg? Journalist? Of alles tegelijk? Ach we zien wel. Zoals we hier zeggen: We'll see what we'll see.

En als ik nog eens een paar jaar wil uitrusten kan ik ook altijd nog dichterbij worden. Je hakt je zinnen in stukken, schrijft ze in het midden, en een nieuwe carrière ligt voor je open:

ze zeggen wel eens
dat ik onverschillig ben
maar dat is
pertinent niet waar

trouwens
al zou 't waar zijn
dan zou 't me nog
geen reet kunnen schelen ook!

Zelf zou ik het liever 'lichtzinnigheid' willen noemen. Je kan niet overal moeilijk over gaan doen. Er is een zekere rangorde. Dat er in Zambia momenteel een cholera epidemie heerst met honderden slachtoffers, gaat mij net iets meer aan het hart dan de lesbische emancipatiewerkgroep die de kunstpik in het ziekenfondspakket wil. Zeer legitiem en het mag van mij, maar je kunt je energie maar één keer besteden, nietwaar.

Als ik wakker word, staat Mikky al voor mijn neus. Hij heeft een bekertje met groene limonadesiroop in zijn handen. Tenminste dat denkt hij. In werkelijkheid is het de Afrikaanse tegenhanger van Dubro. Net op tijd ruil ik zijn limonade in voor een glas cola. Het voordeel is duidelijk. Er bestaat geen bruin afwasmiddel.

Nu wil hij dat ik zijn schoen losmaak. Al geruime tijd is hij aan het oefenen om zijn veters vast te maken. Dat lukt wonderbaarlijk goed. Hij legt er een soort onontwarpbare padvindersknoop in. Die mag ik nu uit zijn rechterveter proberen te halen. Terwijl ik dat doe, maakt hij ondertussen wat knopen in de linker. Wat een filosofisch beeld. Gewoon doorgaan. Niet denken dat het allemaal niks uitmaakt. Als ik nu stop, heeft hij immers twee muurvaste schoenen. En straks immers maar één. Zoals we begonnen waren.

Het is zaterdag vandaag. Tijd voor de boodschappen. Als eerste de drie kratten cola. Iedereen heeft recht op zijn eigen verslaving. Terwijl ik de kratten inlaad, doet Dyness het hek open. Het hek? Dat vergt enige uitleg. Aangezien Mikky aardig kan waggelen, liep hij zonder blikken of blozen de weg op, waar de vrachtautootjes vrolijk rondtuffen. Zwetend en zwoegend hebben Kevin en ik daarom een primitieve afrastering aangebracht. En aangezien de buurman pas een stuk van onze achtertuin ingepikt had, hebben wij op onze beurt de voortuin ruim bemeten. Een soort modern landverovertje. Die voortuin was toch van het algemeen fonds, dus niemand die daar moeilijk over doet. In zo'n afrastering moet natuurlijk ook een hek. Mijn handigheid is groot, maar kent zijn grenzen. Iemand van de markt zou dat wel even opknappen. Die man heeft de breedte van onze frappante Suzuki opgemeten. Mijn idee was dat hij daar dan iets bij zou optellen om een snelle doorgang te bewerkstelligen. En natuurlijk had hij dat gedaan: Drie centimeter aan beide kanten.

In de afrastering had ik een grote opening voor het hek gelaten. Net nadat het hek er stond was dat een vreemd gezicht. Een hek en dan pas veel verderop de afrastering. Ik had dan ook de gewoonte om telkens als ik haast had met een fraaie boog om het hek heen te zwieren met mijn autootje. Ik heb altijd haast. Op vrijdagochtend was ik vergeten dat we de afrastering op donderdagavond dicht hadden gemaakt. Een fraaie boog en één van mijn beste noodstops. Drie centimeter scheidden mij van het gaas.

Een aantal vriendjes van Kevin waren minder gelukkig. Die komen dan aanrennen en nog voordat wij iets kunnen roepen, lopen ze tegen het gaas. Dat geeft eerst nog iets mee om daarna met kracht terug te veren. De vriendjes worden met de benen van de grond getild en belanden met een fraaie boog op de grond. En dan die verbaasde gezichten.

Het hek is nu in functie. Zelf ben ik de parkeerplaats van de pabo gewend, dus kan ik mij hier ook wel uit wurmen. Dyness daarentegen is nog niets gewend, die heeft sinds kort haar rijbewijs. Vandaag zal zij deze hindernis eens gladjes nemen. Als voorbeeldige echtgenoot loop ik alvast naar buiten om welgemeende aanwijzingen te geven. Ze staat zo'n meter of twintig voor het hek met de voorwielen in de goede richting. Ik begin voorzichtig enige wenkende bewegingen te maken. "Kom maar." Dat is niet tegen dovemansoren gezegd. Ik kan nog net opzij springen. De start van Le Mans is er niks bij. Zo snel heb ik nog nooit iemand zien optrekken. Een prachtig gezicht. En de schade valt mee. De linkerpaal van het hek is geheel ontworteld en de afrastering hangt er wat zielig bij. De auto heeft gelukkig een verstevigde bumper.

Ze stapt uit, en vloekt eens hartgrondig. Haar besluit staat vast. Op zondag staat er een nieuw hek. Drie keer zo breed als het vorige. Aan beide kanten heb je nu ruim twee meter speling.

's Middags heb ik tussen twee stapels schriften wel even tijd om iemand een brief te schrijven. Maar naar wie. Altijd weer is de keuze moeilijk. Er zijn zoveel mensen die mij verzekeren dat zij een persoonlijk antwoord uitermate zullen waarderen. Maar de tijd ontbreekt mij gewoon. En zeg nou zelf, zo onpersoonlijk zijn deze rondzendbrieven nou toch ook weer niet. Dus vooral blijven schrijven, rakkers. Niets is zo leuk als post.

Sommige brieven kunnen echter niet ongeschreven blijven. Zo vragen Luuk en Diana mij of ik getuige wil zijn bij hun huwelijk tijdens ons verlof in Nederland. Dat was ik bijna vergeten: Verlof. Komt een beetje ongunstig. Alsof ik het zinkend schip tijdelijk ga verlaten.

Het is hier nog altijd stervensdroog. En het leven is niet altijd even gemakkelijk. Wij willen ook wel eens onder een warme douche. Slapen zonder zwetend je bed uit te drijven. Iets anders eten dan boterhammen met Sun-jam. Maar nu dat bijna werkelijkheid gaat worden, bekruipt mij toch een vreemd gevoel. Zwier ik dadelijk door regenachtig Nederland, krijgen de mensen het hier alleen maar moeilijker en moeilijker door die verdomde droogte.

Schaken met Luuk. En fietsen met Luuk. Dat mis ik. Onvergetelijke partijen en etappes hebben wij op onze naam staan. En Diana is natuurlijk gewoon een rekel. Schreef ik op Mikky zijn geboortekaartje: ".....Nee, dan de gekleurde. Die zijn bij de geboorte blank. Behalve hun plasser. En achter de oren, daar zijn ze al een beetje donker. En langzaam verkleuren ze dan. Een spannend gezicht. Ze zijn ook kleiner dan hun rode soortgenoten. Met de juiste verhoudingen. Een normaal hoofdje, normale armen, normale benen. Niks geen worst. Het zijn net kleine mensen. Dat hoofd is kleiner, omdat het anders niet past. Het bekken van een zwarte vrouw is kleiner dan dat van een witte. Mooier ook...." Schreef Diana terug op één van die ondergefrankeerde briefkaarten van het verloofde stel: "Dan hebben jullie mijn bekken zeker nog nooit gezien." De snaak Dat zullen we haar even betaald zetten. Ik schrijf:

Vic Falls, februari '92

Hoi Diana en Luuk,

Als een vrouw tot u spreekt, glimlach, luister niet.

Ja kijk, als we daar eenmaal aan beginnen is het hek van de dam. Linten knippen, winkelcentra openen, aftrappen verrichten, toespraken houden, getuigen op huwelijken; zo ben je gauw door je welverdiende vakantie heen. Maar goed; alleen omdat jullie het zijn wil de oude Koot zijn vermoeide lichaam nog wel eens een keertje naar het stadhuis slepen om deze ondoordachte stap te bezegelen. Je bent vrienden voor het leven of je bent het niet, nietwaar? Tussen twee haakjes: Weet Diana ook dat jullie gaan trouwen?

Loop nooit een vrouw of een tram achterna; over vijf minuten komt er een andere (Seneca)

Laten wij trouwens eerst even vermelden dat wij wel verbaasd waren. En verheugd. Trouwen kan dus weer in Nederland. En terecht! Je moet durven in dit leven. Nageslacht moet er komen! Van die kleine Luukjes met van die koddige krulletjes en kleine Diaantjes met bekkens die bijna zo mooi zijn als dat van Dyness. Na de geboorte even lichtbruin spuiten en je komt al aardig in de buurt.

De vrouw is een sfinx zonder geheim.

Wij begeven ons derhalve goedgehumt naar de gegevens die je van me vraagt. Gaat ie dan: Mijn volledige naam lees ik hier in jouw brief? Heb ik dan ook nog een onvolledige naam, soms? Mijn volledige naam is : Arie van Kooten , gek hè? Ik dacht dat zo iets toch al wel eens tot je doorgedrongen zou kunnen zijn in al die jaren dat wij in elkanders aanwezigheid doorgebracht hebben. Hebben we daarvoor dan vanuit Hongarije een week lang zwoegend voor het peloton uitgereden? Om de naam van je medevluchter nu al te vergeten? Of ik dan niet gedoopt ben. Jazeker ben ik gedoopt. En hoe? Als Arie. Mijn vader hield blijkbaar niet van veel poespas. Logisch toch.

De vrouwen zijn altijd hetzelfde; ze zijn altijd te veranderen.

Komen we bij mijn beroep. Ja als ik dat zou weten dan zat ik hier niet. Dat is nou juist de reden dat ik in arren moede de wereld maar een beetje probeer te verbeteren, omdat ik nergens anders voor geschikt ben. Wat dacht U van "armoedeverlichter"; of misschien "zwartwerker", "druppelspuger", "tegen-de-stroom-in-zwemmer".

Het huwelijk is een bijzonder rechtvaardige instelling: de vrouw moet elke dag het eten koken, en de man moet het elke dag opeten.

Zelf hou ik het liefst op "denker", maar officieel sta ik bij het koopboek van handel geregistreerd als "docent Wiskunde". Ach het had erger gekund nietwaar. Bijvoorbeeld : docente Wiskunde.

Een vrouw heeft niets te zeggen, maar ze zegt het zo aardig.

En of ik dan een kopie van mijn paspoort wil bijvoegen. Maar beste Luuk, weet je niet dat dat ten strengste verboden is. Heeft de Nederlandse regering zoveel geld uitgegeven om het paspoort zo te maken dat het niet gekopieerd kan worden, en dan wil jij van mij een kopie. En dan zeker op mijn namaakpaspoort stiekem de hele wereld afreizen en linten knippen, winkelcentra openen, aftrappen verrichten, toespraken houden, en getuigen op huwelijken. Dank je de koekkoek. Oh, je bedoelt zo'n blaadje uit een kopieermachine? Waarom zeg je dat dan niet gelijk.

Ik zou niet graag willen beweren dat de vrouwen geen karakter hebben; integendeel; ze hebben bijna iedere dag een andere.

Tot slot moet mij van het hart dat ik mijn wenkbrauwen even moet fronsen als ik zinssneden lees als: hooi op mijn vork en het randje van overspannenheid. Alleen een bankstel wordt overspannen. In het Bemba is er helemaal geen woord voor "stress". Niet meer doen, schavuit.

Een ongetrouwd man heeft vele zorgen - een getrouwd man één meer.

Daarentegen is iedereen in dit huis vervuld van een grote vreugde bij het openen van jullie kado's. Alleen vraagt Mwenya zich wel af wanneer de andere klomp arriveert. Want met één klompje is het zwaar aardbeien plukken. En als wij Bemba's geciteerd worden, willen wij graag dat dat correct gebeurt. Hier volgt dus de enige echte versie van het bewuste Icibemba spreekwoord:

Menigeen zou zich graag een vrouw willen zoeken. Maar hij heeft haar al gevonden.

Groeten en kusjes van Arie, Dyness en de hele Mik-Mak

Enige weken later loop ik met vier en dertig duizend ZimDollars over straat. In biljetten van tien. Dat zijn er dan vier en dertig honderd. Een boodschappentas vol. Geld voor de tickets voor de verlof reis. Uit Nederland over laten komen. Ik moet ze zo onopvallend mogelijk afleveren bij Zimbabwe Air. Gewoon iedereen vertellen dat je plastic tasje vol zit met geld. Dat geloven ze toch niet.

Het blijkt mijn laatste actieve daad te zijn. Ineens ziet het leven er heel wat somberder uit. Ik heb een ultieme vorm van dyssentery. De tropen hebben vaak hun best gedaan om mijn gezondheid op slinkse wijze te ondermijnen. Maar dit slaat alles. Zo heb ik het nog nooit eerder meegemaakt. Dood- en doodziek ben ik. Het bloedt stroomt zo uit mijn lichaam.

Sinds mijn zeventiende, toen ik mijn eerste colleges liep, ben ik een trouwe aanhanger van Wittgenstein. Die zegt dat je niet bang hoeft te zijn van de dood. Want de dood ligt niet in het leven. Dat mag dan wel waar zijn, maar gewoonlijk krijg ik er flink de kriebels van. Behalve nu. Zo kan het blijkbaar ook. Dat je zo ziek bent dat het je geen bal interesseert. Of je nog wakker wordt of niet. Nooit geweten dat je zo weinig waarde aan je leven kon hechten.

Dyness hecht er wel waarde aan. Zij rent op en neer. Maar het ziekenhuis heeft niet de juiste soort antibiotica. En ook de kinderen hechten. Die willen hun vakantie naar Nederland niet missen. Eindelijk de warme douche. Eindelijk de frikadellen speciaal. Maar vooral: eindelijk weer bij oma en opa. De headmaster schijnt dagelijks naast mijn bed te zitten. Die denkt natuurlijk ook: wie moet er dadelijk in godsnaam de roosters maken?

Net voordat we vertrekken krijgen we een telegram uit Zambia dat de zus van Dyness ernstig ziek is. En of we direct kunnen komen. Dat is helaas onmogelijk. Zelf ben ik ook doodziek en in die penibele toestand ga ik het vliegtuig in, terwijl Dyness alles in goede banen leidt. Hoewel we noodgedwongen Duitsland aan doen, kom ik toch minder ziek in Amsterdam aan. Direct naar de dokter. Mijn vertrouwen in de medische wetenschap is ongeveer vergelijkbaar met mijn vertrouwen in Prins Willem Alexander. Maar het moet gezegd, hij heeft de juiste soort antibiotica. Ik moet een tijdje het bed houden. Freek de Jonge zou zeggen: "Maar dokter, ik was niet van plan om het weg te doen." Geinig verlof op zo'n manier. Er valt weinig te zwieren.

Een maand later zit ik weer in het vliegtuig richting Victoria Falls. Deze brieven gaan immers over de Derde Wereld. En daar hoort Nederland niet bij. Dat is wel duidelijk. Je verbaast je toch telkens weer als je een tijdje weg geweest bent. Er was blijkbaar een nieuw artikel in de grondwet opgenomen. Het is verplicht om droogbloemen op je toilet te hebben.

Zouden we hier geen problemen mee hebben. Niet alleen de bloemen, maar alles is hier droog. Op weg naar huis komen we langs "silver city". Dat zijn driehonderd golfplaten hutjes die een onderaannemer heeft neergezet. Tijdelijk, voor zijn werknemers. Die wonen er nu meer dan drie jaar in. Soms met een uitgebreide familie. Hoe dat kan, gaat me boven de pet. Zo'n hutje is ongeveer een meter bij een meter. Als je daar 's nachts in wil gaan slapen, kan dat alleen diagonaal. Eén meter één en veertig.

Thuis staan de buurtkinderen al op ons te wachten. Ze doen het extra brede hek voor ons open. Patricia en Kevin slepen met de ontelbare koffers. En Dyness brengt onze namaak tweeling, Mikky en Mwenya, naar binnen. In Zambia blijken ze het echt te doen. Elke tweeling heet Mpundu en Mpundu. Wat een briljante filosofie gaat hier achter schuil: Het is niet je naam die je onderscheidt van de anderen. Het gaat niet om wat je hebt, het gaat om wat je doet.

Ik sleep met mijn gedachten. Ik denk met plezier aan mijn familie en vrienden die ik gezien heb. Wat minder vrolijk ben ik over de algemene stemming. Je kan ook geen moment meer weg uit het vaderland of ze maken er direct een rotzooitje van. Ger heeft het treffend samengevat. Geschilderd op een viaduct: "Nederland voor de Nederlanders? Een beschamende vertoning!" En zo is het. Ik kan er vrij pissig over worden. Wat een gelul is dat toch. Dat je denkt dat je het alleenrecht van een stuk van de wereld hebt, omdat je er geboren bent. Kan nog leuk worden als we dat op kleinere schaal ook gaan doen: "Rotterdam voor de Rotterdammers". Sta je met je auto voor de Beneluxtunnel, word je teruggestuurd, omdat je een vreemde bent. Wat een rare gedachte. En de enige vreemden op deze ene wereldbol zijn de mensen die er zulke gedachten op na houden. Zeer vreemd.

Het lijkt wel alsof de mensen hier meer politiek bewust zijn. Is dat omdat ze het slechter hebben? Natuurlijk zijn er ook die er niks van snappen. Maar die heb je overal, toch. Een paar jaar geleden zag ik een poster in een Engelse pub. "Free Mandela" stond daar met grote letters op. En dan vijf van die skinheads die vijf Mandela bestellen. Nog nooit van het bier gehoord, maar als het gratis is, willen ze het wel proberen.

Soms word ik daar wel ietwat moedeloos van. Zoals Wittgenstein van de ene op de andere dag er opeens de brui aan gaf. Iets heerlijk onnuttig gaan doen: Suppoost worden van het Soft Machine Museum, waar de solutie bewaard wordt waar Wyatt de banden van zijn rolstoel mee plakte. En de teksten van hun nummers: "Joy of a toy" bijvoorbeeld.

Wat moet je anders? Droogbloemen gaan verkopen? Welnee, doorgaan natuurlijk. Iemand moet ze toch leren om logisch na te denken. En nemen we dan die andere belevingswereld maar op de koop toe als een vaststaande these? Nee, die proberen wij te veranderen. Wij verzorgen zagezegd de antithese. Zodat de Derde Wereld ook nog wat aan de synthese heeft. En misschien word ik wel Minister van ontwikkelingssamenwerking. Dan zullen ze wel moeten.

De volgende ochtend begint het spektakel op school alweer. Er komen heel wat minder leerlingen opdagen dan anders. De droogte slaat in alle hevigheid toe. En terwijl ik links een student met alle mogelijke en onmogelijke middelen binnenhoud, vliegt er rechts ondertussen ook weer eentje uit. Gewoon doorgaan. Niet denken dat het allemaal niks uitmaakt. Als ik nu stop, hebben we immers twee drop-outs. En straks immers maar één. Zoals we begonnen waren.

Even later komt Dzingai me vertellen dat zijn broertje beter is. En hij glimlacht met zijn hele gezicht. Ik klop hem maar eens op zijn schouders. En ik voel me op mijn plaats. Het komt vast nog wel goed met mij.

- van Kooten -

hoe vaak heb ik niet door de nachten gelopen
en ben ik op dezelfde vertrouwde plek verdwaald
steeds vaker wil ik niet meer weg uit deze tropen
ik ben bang dat mijn leven allang is bepaald

Yebo,

Het heeft een paar weken geduurd, maar nu is het toch zover. Kevin heeft zijn op afstand bestuurbare auto uit Nederland naar God geholpen. Een ideetje derhalve voor zijn verjaardag. Je koopt zo'n dingetje, zet hem op de automatische piloot met de voorwielen richting het zuiden, en zie daar: Het kado'tje rijdt zich zelf naar Afrika toe. Moet je er wel Philips batterijen in doen, volgens Lennart.

Onze voorwielen staan richting het noorden. Terwijl de andere leraren bij de census ingeschakeld worden, gaan wij weer naar een begrafenis. Bij ontvangst van het bericht dachten we dat de zus van Dyness was overleden. De troost is wrang: Het is de man van die zus. In Zambia sterven de mensen met een onverbiddelijke regelmaat. In de cholera centra worden de lijken met tientallen tegelijk in plastic zakken op vrachtauto's geladen.

En toch blijkt de levensstandaard vooruit te gaan. In 1963 werden de Zambianen gemiddeld 40 jaar. In 1987 bleek de leeftijd gestegen te zijn tot 52 jaar. Een opmerkelijke vooruitgang. Elke twee jaar stijgt de levensverwachting met een heel jaar. Als dat zo doorgaat dan wordt de doorsnee Zambiaan in het jaar 2200 precies 158 en een half jaar oud. En als ik nu verhuis dan word ik in Zambia 73, niet gek. Ondertussen blijf ik natuurlijk wel zoeken naar het land waar de levensverwachting ieder jaar twee jaar hoger wordt.

Voor het eerst reizen we in de nieuwe samenstelling. De achterbank kieper ik eruit om plaats te maken voor onze vier schattige kinderen. Die zitten nu boven op de bagage. Of liever gezegd: liggen. Want in een jolige bui heb ik over de ingepakte tassen een matras gelegd.

Al gauw blijkt dat het wat aan de krappe kant is. Derhalve vertoeven de twee kleinsten meer voorin. Allebei bij mama. Of ook wel bij papa. Daar draai ik mijn hand niet voor om. De Suzuki is topzwaar, iedereen slaapt, twee spartelende baby's op schoot en dan sturen met je knie. Mikky kan al aardig schakelen. Het lijkt wel zo'n vraag op het rijexamen: Is dit goed of fout? Of goed fout? Maar dit is het rijexamen niet. Dit is Zambia. Elke politieman bij de roadblocks strijkt de twee spruiten eens liefkozend door de krullen.

En als ik ze in mijn beste IciBemba begroet is er helemaal geen vuiltje aan de lucht. Ik moet wel beloven om ze goed vast te houden. Natuurlijk. Bij een volgende wegversperring maakt een agent Dyness wakker en vraagt om haar rijbewijs. Die laat dat enigszins verbouwereerd zien. En door mogen we weer. Hij had niet gezien dat bij ons het stuur aan de linkerkant zit. "En niet meer in slaap vallen" Ach. Zolang we maar doortuffen.

Vroeg in de middag komen wij langs alle kraters in het wegdek in Lusaka aan. We hebben het grandioze idee opgevat om bij nicht Grace te gaan slapen zodat we morgen verkwikt verder kunnen. In Dyness haar onvolprezen adressenboekje waarin zij op geheel willekeurige wijze namen, recepten, telefoonnummers, en andere eigenaardigheden pleegt op te schrijven, zijn twee adressen te vinden. Eén van de vriend/echtgenoot alwaar zij de meeste tijd schijnt te verblijven en één van Grace zelf. Van het eerste heb ik in ieder geval een idee in welke township het zou kunnen zijn.

Na eindeloos zoeken en tientallen korte straat interviews komen we op het bewuste adres aan. Het blijkt een busstation te zijn. Niet gek. En zowaar weten de aanwezige marktvrouwen waar de man woont. De "echtgenoot" komt na enige tijd naar buiten strompelen. Om te vertellen dat hij sinds enige tijd geen echtgenoot meer is. Zij zijn uit elkaar. In Nederland zou zo'n vers gescheiden persoon dan misschien direct weer in huis verdwijnen. Dit is Zambia.

De uiterst vriendelijke man biedt aan ons het huis te wijzen alwaar Grace bivakkeert. Helaas moet dat wel in etappes, omdat er geen enkel plaatsje voor hem in de Suzuki in te ruimen is. Eerst dus met hem en Kevin naar het bewuste adres. Terwijl Dyness met de rest achterblijft. Dat is wel even slikken. Het bewuste optrekje ligt in een soort getto waar je normaal gesproken je hamsters nog niet zou laten logeren. Het vuil ligt opgestapeld op de straat. Grace is niet thuis. Volgens de burens zal ze rond zessen wel op het toneel verschijnen.

Eerst maar even de ex-echtgenoot terugbrengen en Dyness plus onze aanhang ophalen. Daarna begint het wachten. Om zes uur is het wel mooi pikkedonker. Zoals altijd. Grace is nog steeds nergens te bekennen. Niet zo geweldig als je weet dat in Lusaka iedere avond tientallen mensen overvallen worden onder bedreiging van automatische geweren. Dyness gaat daarom alle burens maar eens langs. En zowaar heeft één hunner de sleutel van het kleine krot. Die ze direct afgeeft. Er worden hier blijkbaar weinig vragen gesteld.

We passen net in het afgesloten bankstel. Zonder kussens. Dat zijn we wel gewend. Men koopt alles op afbetaling en eerst moet deze tweedehands zitgelegenheid geheel afbetaald zijn voordat de bijbehorende kussens verstrekt worden.

Daarna loopt het opeens storm. Een jongedame die zegt een vriendin te zijn van Grace. En er lopen zonder te kloppen twee verdacht uitziende heren naar binnen, die beweren verre familie te zijn. Erg ver dan, want wij kennen ze niet. De twee heren beginnen direct over de auto. Dat die hier niet veilig is. Dat had ik zelf ook al bedacht. En ik ben van plan om in de auto te slapen.

Dat is niet aan te raden volgens hen, als ik levend wil ontwaken. Dat wil ik. In plaats daarvan weten zij wel een vriend die vannacht op de auto wil passen. Dank je de koekkoek. Of ik ze dan niet vertrouw, vragen ze glimlachend. Natuurlijk, zeg ik. Vaak wordt er in bepaalde kringen een overdreven belang gehecht aan eerlijkheid.

De mannen geven elkaar een blik van verstandhouding. Ze hebben nog wel een aantal andere voorstellen. Dat ze de Suzuki naar de politie voor me willen brengen. Ik heb eens gehoord dat de politie van Lusaka af en toe een autootje meepikt, werp ik tegen. Ja dat geven ze wel toe. Maar waarom stellen ze het dan voor? Zo gaat het nog een tijdje door. De situatie wordt wat ongemakkelijk.

Ondertussen heerst er buiten in het getto ook bedrijvigheid. Regelmatig horen we de geluiden van onvervalste vechtpartijen. En als ik af en toe een kijkje neem, waar onze ludieke nicht blijft, zie ik dat de plaatselijke bende wel erg veel belangstelling voor ons transportmiddel heeft. Eén van de twee potige mannetjesputters slipt ook regelmatig naar buiten om enige onderhandelingen te voeren. Ik krijg het idee dat de buit al verdeeld wordt. Het getto werkt op volle toeren. Een buitenkansje zo'n Suzuki.

Het is ondertussen tegen twaalven geworden en nog geen spoor van Grace. Die komt misschien ook wel niet meer thuis weet de vriendin te melden. En dan? Gaan we soms zitten wachten wie er het eerst in slaap valt? Ik kijk maar eens naar Dyness en de kinderen die op de bank in slaap gevallen zijn. En we staan zonder een woord te zeggen allebei op hetzelfde moment op. We laden de auto in. Midden in de nacht vertrekken we. Volgens de mannetjesputters is dat ook veel te gevaarlijk. Ze verzekeren ons dat we zo dadelijk van de weg geschoten worden. Dan rij ik maar wat harder.

Na deze minder verkwikkende ervaring raas ik door Lusaka. En ik ben niet de enige die raast. De spaarzame auto's die nog op pad zijn stoppen nergens voor. Ik moet aan een oom van Dyness denken. Die is enige weken geleden herhaalde malen in zijn been geschoten, omdat hij niet snel genoeg wegrende, nadat hij zijn auto had moeten inleveren bij één van de talrijke overvallen. Rood stoplicht: plankgas, anders word je wellicht uit je auto gewipt. Mensen die staan te wenken: plankgas, anders word je voor je hoofd geschoten. Roadblocks: plankgas, anders kan je je auto inleveren. Na wat hachelijke momenten kunnen wij weer iets rustiger ademhalen. Je moet het allemaal meegemaakt hebben. De kinderen slapen rustig door.

De volgende middag om een uur of vijf, na een uiterst vermoeiende tocht, komen wij in Kasama aan. Dat is de haveloze hoofdstad van de Northern Province. En de plaats waar Freda -de zus van Dyness- ligt te sterven. We zijn net op tijd. Er zijn mensen die door dik en dun gaan voor Afrika. En ik heb ook last van die clubliefde. Soms denk ik dat ik zou willen dat mijn moeder mij in de Derde Wereld gebaard had. Maar dat neemt niet weg dat je je ogen niet mag sluiten voor de fouten. En dit is zo'n fout. Een afschuwelijke traditie. Die voorschrijft dat de familie van de overleden echtgenoot het hele huis mag leegkluwen.

En ze hebben flink hun best gedaan. Alles hebben ze weggehaald, behalve een paar stoelen. Die staan, ook volgens de traditie, buiten op straat. En het bed waar Freda op ligt hebben ze laten staan. Dat ging misschien toch net iets te ver, om een doodzieke vrouw te vragen om even op te staan, zodat je het bed ook nog kan inpikken. Goed dat we onze eigen matras bij ons hebben om op te slapen.

Freda ziet er ontzettend uit. Ze is zo mager. Zo klein en zo teer en breekbaar. En haar benen zijn overdekt met zweren. Ze is te zwak om te eten. Haar ogen liggen diep in hun kassen. Shula, haar jongste dochtertje van een jaar of vijf, slaapt dicht tegen haar aan. Ze is duidelijk ondervoed. Haar buik is opgezwollen en ze zit onder de scabiës. Als haar moeder huilt, huilt ze zachtjes mee. De drie andere zusjes lopen wat verwaasd door het huis te dwalen. Die weten niet zo goed wat hen overkomt. Ze hebben een holle blik in de ogen. De werkelijkheid kan soms zo ontzettend wreed zijn. Ik kan daar niet zo goed meer tegen. Zal de ouderdom zijn. Het water prikt tegen de achterkant van mijn oogkassen. Ik voel dat ik hier iets aan moet doen. En dan doe ik dat ook. In een duizendste van een seconde beslis ik. Daar moet je niet moeilijk over doen. Ik draai me om naar Dyness: "We gaan ze adopteren."

Ik bedoel hiermee dat we de meisjes in huis gaan nemen en gewoon doen alsof het onze eigen dochtertjes zijn. Ik heb namelijk begrepen dat het woord adopteren tegenwoordig ook in een iets andere context gebruikt wordt. Als je elke maand honderd gulden naar de Solomoneilanden stuurt om daar iemand van te onderhouden schijn je ook iemand geadopteerd te hebben. Begrijp me goed, dat is natuurlijk een uiterst nobele daad. Zeker als het de Solomoneilanden betreft, de enige plaats op de wereld waar blonde negertjes wonen. Maar er is een klein verschil.

Het meest afgrijselijke programma dat ik ooit gezien heb, was niet "de Barend Servet Show" van de VPRO. Die vond ik juist wel aardig. En ook niet de gebruikelijke pulp zoals "Ron's Honeymoonquiz". Dat is inderdaad verschrikkelijk, maar werd in wanstaltigheid verre overtroffen door een zekere uitzending van de Consumentenbond. Men ging in dat programma na hoeveel het kostte om een kind groot te brengen. En rekende dan voor dat je voor dat geld ook een zeilboot kon kopen. Of een B.M.W. Het materialistische ik-tijdperk in optima forma.

En er werden dan, godbetere het, serieuze rekenvoorbeelden bij verzonnen. Daar valt je bek wel even van open. Wat zullen we nemen: Een kind of een zweefvliegtuig? Voor de kinderen die uit zulke ouders geboren moeten worden is het te hopen dat ze voor het laatste kiezen. En dan regelrecht een witte tornado in vliegen en bij de noodlanding hun geslachtsdelen verbrijzelen.

Als ik het goed begrijp dan had mijn schoonvader in plaats van zijn uitgebreide kinderschare nu twee dozijn B.M.W.'s kunnen hebben. Ben ik even blij dat hij wel het verschil wist tussen kinderen en materie. Anders was ik nu met een auto getrouwd. Er zijn mensen die blijkbaar nooit ook maar ene pepernoot van de wereld zullen begrijpen. Stelling 1 van de Tractatus van Wittgenstein: De wereld is alles wat het geval is.

De wereld bestaat dus niet uit dingen. Net zomin als de taal alleen uit zelfstandige naamwoorden kan bestaan. De wereld bestaat niet uit zeilboten, auto's en zweefvliegtuigen. Maar zij bestaat uit feiten. Zoals kinderen die hun stervende moeder wassen.

Het is tijd om de handen uit de mouwen te steken. Het is wel aardig om in een vlaag van zelfoverschatting je kindertal te willen verdubbelen, maar de praktijk vraagt enig doorzettingsvermogen. Hectische dagen volgen. Eerst naar de ZESCO. Het elektriciteitsbedrijf van Zambia. Daar werkte de overleden echtgenoot. En die willen nu de weduwe direct op straat zetten. Dat is wel erg vlug, vind ik, voor een maatschappij die er meer dan een jaar over doet om een leiding van tien meter aan te leggen. Moeizame onderhandelingen volgen over de afwikkeling van velerlei zaken. Met enkele daarvan wil ik eigenlijk niets te maken hebben. En waarom moet ik dat allemaal doen. Het antwoord van de directeur is simpel. Omdat ik hier ben.

Het ziekenhuis staat nu op mijn haastig geïmproviseerde programma, voor medicijnen. Daar schrikken wij. We zijn wel wat gewend, maar dit zijn Mozambicaanse toestanden. Nog nooit heb ik een ziekenhuis gezien waar de wanhoop zo van afstraalt. Er zit geen glas meer in de ramen, het vuil stapelt zich op. En overall liggen de mensen te sterven. In de zalen, in de gangen, in de kantoren. Er is welgeteld één dokter die zich uit de naad werkt. We kiezen de sterkste antibiotica.

Voor de adoptie gaan we eerst naar het gerechtsgebouwtje. Na een uur verwijzen die ons naar de Immigration. Na geruime tijd denken die dat we beter naar het office van Social Welfare kunnen. In dat kantoor moeten wij ons door een schare van invaliden heen worstelen om zelfs maar bij een bank voor wachtenden te komen. De vrouw achter het bureau kijkt zeer bedenkelijk. Adopteren?, volgens haar gaat dat zomaar niet. Dat zou wel eens heel lang kunnen gaan duren. Maar zou ik niet eens bij het gerechtsgebouwtje kunnen gaan informeren?

Zo gaat dat nog een paar dagen door. In mijn volgende roman zal ik dat allemaal haarfijn uit de doeken doen "What not to do in Kasama, and how not to do it." Ondertussen zijn er ook nog wel wat andere zaken te regelen. Dyness verzorgt haar zus en de kinderen zo goed mogelijk. Het gerucht dat wij zijn gearriveerd heeft de uithoeken van de Northern Province bereikt. Zodat er van beide families opeens vele belangstellenden in het lege huis komen logeren. Vele hongerige magen die gevuld moeten worden. Het is druk bij de slager. Er is voor het eerst sinds weken weer vlees. Als ik als vijftigste binnenstap, wordt ik als eerste geholpen. Normaal ben ik daar niet zo tuk op, maar nu kan ik de tijdwinst goed gebruiken.

Buiten zitten de bedelaars. Half naakt en in de war. Ze laten het zand door hun vingers glijden in de hoop er enige graankorrels tussen te vinden. In de afvalhopen op de markt zoeken ze naar schillen en andere etensresten. Kan de consumentenbond dat niet eens uitrekenen: Hoeveel van deze mensen je zou kunnen redden als je één B.M.W. verkoopt? No more turning away from the weak and the weary. No more turning away from the coldness inside. Just a world that we all must share. It's not enough just to stand and stare. Is it only a dream that there'll be no more turning away?.

Alle kantoren van het vervallen Kasama lopen wij vele malen plat. Voor paspoorten hebben wij naast een tiental andere formulieren ook geboortebewijzen nodig. Om die te verkrijgen moet je voogdijpapieren hebben. En hoe kom je daaraan? Juist, door paspoorten mee te brengen.

Gelukkig loop ik na een tijdje Cosmas Mulenga tegen het lijf. Een boezem vriend uit de tijd dat ik hier in Zambia werkte. De laatste keer dat ik van hem hoorde, werkte hij nog in Luwingu, een plaatsje in de binnenlanden. Maar sinds kort is hij overgeplaatst. Hij is nu in dienst van the Planned Parenthood Association of Zambia. Hij mag gratis voorbehoedsmiddelen uitdelen. Van zijn hobby zijn beroep gemaakt. Hij is nooit te beroerd om de prachtige jongedames persoonlijk uit te leggen hoe zo'n condoom nou eigenlijk werkt. Free of charge, buiten de diensturen.

Op het platteland noemen ze zo iemand een Family Planning Officer. Toen mijn schoonvader een keer zo'n officer ontmoette, liet hij hem een stuk of vijftien van zijn kinderen zien en vroeg hem: "Here is my family, where is your planning?"

Cosmas danst een aantal keren op en neer als we hem ontmoeten. Hij blijkt twintig keer zoveel waard als alle zogenaamde advocaten die wij raadplegen: Die zijn maar van één ding zeker: de prijs van het lokale bier. Adoptie? Nooit van gehoord. Samen met Cosmas zetten wij de papieren oorlog voort. Met downs en ups: De social welfare officer die beweert dat we de kinderen nooit Zambia uit zullen krijgen. De magistrate himself die zegt dat zo'n adoptie binnen een maand te regelen is, als we hier in Kasama blijven. Daar hebben wij geen tijd voor.

In één van de hutjes die bij het ongelofelijk chaotische busstation staan, kun je pasfoto's laten maken. Express. Duurt ongeveer vier weken, volgens het vriendelijke mannetje dat achter de plank staat, die als toonbank dienst doet. En waarom dan? Omdat tegen die tijd het rolletje vol is. Ik koop de hele rol op. Beetje doorwerken.

Na nog een paar dagen begint er toch wat schot in de zaak te komen. We halen de paspoorten op, waar je normaal gesproken ongeveer een jaar op moet wachten. Daarna kan ik bijna in het gerechtsgebouwtje gaan wonen. Alles moet ingezworen worden: Geboortebewijzen, voogdij papieren, de benoeming van een "administrator of estates". Wat het precies is, weet ik ook niet, maar het schijnt belangrijk te zijn. Speciaal voor dit doel tover ik een jongere broer van de overleden echtgenoot tevoorschijn. Midden in de nacht haal ik hem van het treinstation. Ook wel apart. Snap je direct waarom er om de zoveel tijd een cholera epidemie uitbreekt. Het is stampvol. De afvalverbranding zou hier een aardig contract weg kunnen slepen. Om elke kapotte houten bank wordt strijd geleverd, maar de meeste mensen slapen op de grond. En de kinderen kruipen door grote plassen urine. Een theelepeltje dubro?

De rechter vraagt die broer of hij ook niet wat van die dochters kan verzorgen. De dochters raken lichtelijk in paniek. Gelukkig is de broer dat ook helemaal niet van plan. Hij verdient omgerekend veertig gulden per maand. Minder gelukkig is dat Freda's aanwezigheid ook vereist is. Dat kan eigenlijk helemaal niet. Ze kan niet lopen en weegt nog geen vijftwintig kilo. Ik draag haar het gerechtsgebouw in. Ze ligt als een kind in mijn handen. De rechter schaamt zich. Terecht.

Naar het ziekenhuis hoeft ze niet mee. Daar proberen we een "death certificate" van de overledene op te zoeken. Dat valt niet mee. Sommige bloedvlekken in de gang zijn nog niet helemaal opgedroogd. Ik neem Mikky op mijn schouders. De dienstdoende zuster weet niet zeker of er een certificate uitgeschreven is. Ze duwt me een schoenendoos in de handen, boordevol briefjes. Dat is alles wat er hier in Kasama van iemand overblijft, een vodje in een kartonnen doos. Ik mag zelf zoeken. Honderden doden gaan door mijn handen. En dat is alleen van de laatste twee weken. Zijn briefje is er niet bij. Op naar de dokter.

Urenlang worden wij van het ene kantoor naar de andere gestuurd. Bedden worden verschoven om ons binnen te laten, maar we schieten geen millimeter op. De dokter is drukbezet. Wel zien wij een vrouwelijke assistente die een lange, lange rij zieken en invaliden afwerkt door ze allemaal dezelfde pillen voor te schrijven: Tetracycline, het wondermiddel van de tropen. Als wij aan de beurt zijn, snapt ze niets van ons verhaal. Ze blijft maar met haar pillen leuren. Ten einde raad steek ik er een paar in mijn zak en probeer het volgende kantoortje maar weer eens. Het lijkt een hopeloze middag te worden.

Op zulke kritische momenten komt de onschatbare waarde van het zo verguisde docentschap boven drijven. Van alle kanten word ik deze dagen op straat aangesproken door studenten die mij na tien jaar nog in het geheel niet vergeten zijn. De hele Northern Province schijnt er vol van te zitten. Een troostrijke gedachte. En ook in het ziekenhuis lopen we er één tegen het lijf. Die er direct vijf andere bijhaalt. Ze halen anekdotes op die mij al jaren geleden ontschoten zijn. Die keer dat ik kip in de klas uitgedeeld heb. Ik knik maar wat. Kip?

Kingsley zat vroeger in Five Blue, nu zit hij op het laboratorium. En hij probeert ons bij de dokter te brengen. Hetgeen na enige ogenblikken ook lukt. Mijn bewondering voor deze Zambiaanse dokter stijgt met sprongen. Overal waar hij stapt, stapt een horde mensen met hem mee. Die allemaal iets van hem willen. En die hij allemaal vriendelijk te woord staat. Je ziet het direct, deze man heeft nog nooit een theepauze gehad. In zijn kantoor schrijft hij een "death certificate" uit. Hij heeft hem zelf behandeld tot aan het onvermijdelijke einde toe.

Tijdens ons korte verblijf wordt hij vele malen lastig gevallen. Niet alleen door wanhopige patiënten, maar ook door het personeel. Over geld, over benzine, over medicijnen, over voedsel, over alles. Het is er niet. De dokters uit Europa willen hier niet werken, legt hij uit. Die gaan naar de beter uitgeruste missie ziekenhuizen in de bush. En daarom moet hij in zijn uppie dit grote bolwerk van wanhoop draaiende proberen te houden. Hij ziet er vermoeid uit.

Kingsley maakt daarna voor ons afspraken voor een medische test voor de kinderen. Dat kan geen kwaad. Er worden Röntgen foto's gemaakt, en er wordt ook bloed afgetapt. Daarna worden wij naar een kantoortje geleid, alwaar één van de ziekenhuis medewerkers een nogal geheimzinnig gesprek met ons begint. Na vijf minuten snap ik nog steeds niet wat hij van ons wil. Hij noemt zichzelf een 'consultant'. Dat maakt het er ook niet veel duidelijker op. Mijn ogen beginnen af te dwalen langs de vergeelde posters aan de wand. En daardoor gaat mij een lichtje op. Willen jullie de kinderen misschien op AIDS testen, dat lijkt me een uitstekend idee, voeg ik de consultant toe. De beste man is helemaal uit het lood geslagen. Dit verloopt niet helemaal volgens het normale patroon. Hij hoort eerst een middag op ons in te praten om ons toestemming voor zo'n test te ontfutselen. Maar we houden de resultaten strikt geheim, zegt hij, nog steeds in verwarring. Een uitstekend idee, herhaal ik. Beetje doorwerken.

De volgende dag blijkt de geheimhouding perfect gefunctioneerd te hebben. De dokter krijgt vier papiertjes met vier nummers onder zijn neus. Maar niemand weet welk nummer bij welk kind hoort. Daar moeten we toch iets op vinden, mompelt de consultant. Het positieve is dat alle vier de testen gelukkig negatief zijn. Geen AIDS, houden zo. De dokter schrijft medische certificaten uit. Die weet wel wat doorwerken is.

Het wordt tijd om te verkassen. Ik heb voorlopig wel genoeg documenten verzameld. De magistrate heeft een brief geschreven aan zijn collega in Livingstone om de officiële adoptie procedure te starten. Dat is net bij ons over de grens, dus dat moet lukken.

We gaan nog even langs bij Bana Tukucula, een achter-achter-tante van ons, die zich deze dagen zeer verdienstelijk heeft gemaakt. Een lieve vrouw. "Tukucula" is de naam van haar eerstgeboren dochter. Letterlijk betekent dat "We have suffered, wij hebben geleden." Getuigt van enige durf, nietwaar.

Haar man is ook voorzien van de vriendelijkheid die de meeste mensen van het platteland eigen is. Hij biedt mij een aantal stukken grond aan. Ik kan kiezen: Mpika, Kasama, Serenje. Om mijn huis op te bouwen. Die stukken heeft hij vroeger van de chieft gehad. Ik heb nog vier dagen voor de school weer begint. Volgende keer misschien.

Ik heb een pick-up geregeld om Freda en de rest van de familie naar Kalwala's Village te brengen. Wij volgen over de dustroad door het niemandsland van de Northern Province. Tweehonderd kilometer. Een dag rijden met onderweg hetzelfde pontje waar ik tien jaar geleden de bemanning omgekocht heb. Nog steeds met handbediening. Zo'n vijftig kilometer voor Kalwala's Village stoppen we in Kasoma. Daar leven de mensen zoals ze dat voor de jaartelling ook al deden. Het is het dorp van de moeder van Dyness.

De vier zussen van haar moeder zijn allemaal naar dit dorp teruggekeerd nadat ze hun echtgenoten overleefd hadden. De moeder van Dyness, Mary Milimo Sout Kalwala, wil echter in Kalwala's Village blijven. Om op haar kinderen te letten. De pick-up is doorgereden, maar wij grijpen altijd elke gelegenheid tot familie bezoek aan. En het wordt gewaardeerd. Dyness wordt huilend in de armen gesloten. En onze halfbloedjes worden aan alle kanten onderzocht. En goedgekeurd.

Het is een gezellig stel bij elkaar. Tegen de tachtig maar nog steeds actief in het veld. Ze moeten ook wel, want er is niemand anders die voor hun eten zal zorgen. Lachend laten ze hun traditionele littekens zien. Zwarte strepen in prachtige patronen op het gezicht. Iedere vrouw haar eigen patroon. Die zijn er ingebrand toen ze jong waren.

We krijgen een lading sinaasappelen mee. Door de droogte hebben die ongeveer de grootte van aardbeien, maar het gaat om het idee. Het leven is eenvoudig en sociaal. Het ik-tijdperk is in de beschaafde wereld blijven steken. They say the working class is dead, we're all consumers now. They say that we have moved ahead, we're all just people now. There's people doing 'frightfully well' there's others on the shelf. But never mind the second kind, this is the Age of Self.

Op de valreep worden we ook nog vereerd door een bezoek van Chief Nkweto, de baas van het hele spul hier. Chiefs zijn in Zambia nog steeds machtig en ze zijn er in alle maten en soorten. Je hebt er die traditioneel leven en je hebt er die van een Mercedes dromen. Chief Nkweto maakt in Kasoma grote indruk. Hij komt in maatkostuum op zijn splinternieuwe mountainbike aangefietst, de rug kaarsrecht. De fiets heeft hij van zijn regeringstoelage gekocht. Zijn gevolg rijdt op wrakken. Die hebben geen toelage.

We moeten weer verder. In de schemering rij ik in grote stofwolken. Opeens voel ik me moe. Mijn hersens zijn uitgeblust. Als we tegen de avond in Kalwala's Village aankomen, begint het traditionele huilen. Dat zal vannacht niet meer ophouden.

De volgende dag loopt Kevin alweer vroeg achter zijn RUCANOR bal aan te hollen. Of beter gezegd: Mijn bal, van Leo gehad voor mijn verjaardag. Maar gearriveerd op de dag dat Kevin jarig was. En probeer dan maar eens uit te leggen dat het zijn bal niet is. Overal gaat het ding mee naar toe. Een rare bobbel onder de matras in de auto. Maar het is de moeite meer dan waard. Hele volksstammen in de achterbuurten van Zambia hebben van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat achter het begeerde object aangerend. Vergeten ze de honger even.

Mikky doet niet onder voor zijn broer. Hij stort zich onstuimig in het geweld, alhoewel zijn hoofdje nauwelijks boven de bal uitkomt. Hij heeft talent. Voor een guitig hakballetje draait hij zijn voet niet om.

Zolang ik zelf nog geen tijd heb om chieft van Kalwala's Villag te zijn, neemt "ome" Dick Bwalya Kalwala die positie waar. Hij staat de voetbalpartij glimlachend te bekijken en smeekt mij bijna om de briljante bal. Aangezien Dick de zestig al ruim voorbij geschoten is en wat slecht ter been wordt, wekt dat mijn verbazing. Hij legt uit: "Als ik de jongens uit de buurt een dag met zo'n voetbal laat spelen, kan ik ze daarna een week lang voor niks op het veld laten werken." Dat bestaat dus ook nog. De bal gaat weer mooi mee terug.

We gaan ook nog even naar Isoka, ruim honderd kilometer verderop. De oudere zus van Dyness, BanaGrace, raakt een beetje in de war en wil naar het dorp komen. Om verzekerd te zijn van een vermelding in het Guinness Book of Worldrecords neemt de halve familie Kalwala in de Suzuki plaats. Het wordt een nostalgische tocht. We laten Patricia zien waar ze geboren is. Daarna het oude huisje waar Dyness gewoond heeft. Zo groot als de keuken van een Nederlandse vrijgezellenflat. Waar de kinderen tot onder de gootsteen moesten slapen. Tot slot naar mijn oude school. Sta ik op de veranda van mijn vervallen optrekje. House number 17. Memories can hang you up and hold you, all your life you know. Herinneringen, wat moet je er eigenlijk mee?

Met Freda gaat het iets beter. Ze strompelt af en toe naar buiten. Ze neemt hartelijk afscheid van haar kinderen. We beloven haar in de volgende vakantie weer op te komen zoeken. Wij gaan op huis aan. Voor het eerst in de nieuwe samenstelling. Achterin bevinden zich nu naast onze eigen vier spruiten de volgende deelnemers: Mavis Bunda van 13. Florence Chama van 11, Ethel Mwenya van 8 en Jacklin Shula van 5. Schatten van meisjes. Bekijk een Suzuki Samurai maar eens goed als je er eentje voorbij ziet rijden. Beroemd om hun gebrek aan bagageruimte. En stel je dan voor dat daar 8 kinderen inzitten met hun hele hebben en houwen. Niet gek al zeg ik het zelf.

Op de terugweg maken we een kleine omweg van een kilometer of duizend. Langs de Copperbelt om iedereen op de hoogte te stellen van de laatste ontwikkelingen op het familiefront. Op weg naar Chingola heb ik een uiterst vreemde ervaring. Ik ben zo gaar dat ik een soort trance de laatste paar honderd kilometer in het donker afleg. En achteraf weet ik niet of ik het gedroomd hebt, maar volgens mij zie ik een oude vrouw midden op de teerweg zitten. De benen voor zich uitgestrekt en met een verdwaasde blik tegen het licht van de koplampen inkijkend. In volle vaart rij ik in een fraaie boog om haar heen. Ik stoot Dyness aan. Die heeft hetzelfde gedroomd.

In Chingola zoeken we Irene op. Die woont op Chibote Road nummer 12. Dat klinkt fraai voor een rij barakken. Het begroeten moet in etappes, we passen niet allemaal in de woonkamer. Op het achterplaatsje hebben de bewoners hun eigen "Baghdad" gebouwd. Hutjes van klei van ongeveer een meter bij een meter. Irene heeft er ook een stuk of drie. The Village, noemt ze die. Een onverbeterlijke optimist, die zus van ons. Je moet wel uitkijken in de steegjes, anders stap je zo een hutje in van nummer 14 en dan bevind je je opeens tussen een twintigtal spruiten waarvan je er geen eentje meer herkent.

Kevin vindt dit het juiste moment om een astma aanval te krijgen van buitenaardse proporties. Hij kan niet meer aan adem komen en zijn temperatuur blijft maar stijgen. Ik krijg het er zelf ook benauwd van. Hij wil nu midden in de nacht terug naar Zimbabwe. En leg dan maar eens uit dat Victoria Falls tweeduizend kilometer verderop ligt.

De volgende dag staat Luanshya op het programma. En de dag daarna staan we bij de Nederlandse ambassade in Lusaka. Voor enige inlichtingen. Adoptie? Tsja, nou, kijk, eh, tsja. Ik begrijp het al, deze omweg had ik me beter kunnen besparen. En de prijs van het lokale bier, probeer ik in een jolige bui. De knot met vrouw eronder kijkt mij fronsend aan. Affreus.

Op naar de grens. Beetje doorrijden. Ik bereid me al voor op wat serieuze gesprekken met de Zambiaanse douane. En ik herinner mij de waarschuwing van de tut hola van het Social Welfare Office; dat Zambia die meisjes nooit zal toestaan om het land te verlaten.

De douane glimlacht eens vriendelijk. Nog voor ik mijn mond geopend heb, staan de stempels al in de paspoorten. Maar ik heb ze nog niet officieel geadopteerd, zeg ik. Nou en? De beambte kijkt mij niet begripend aan.

De Zimbabweaanse douane is wat minder buigzaam. Uren brengen wij daar door. Ze stellen mij honderden vragen. Wat ik nu weer in mijn hoofd gehaald heb? Een adoptie, zeg ik. Of er in Zambia geen mensen zijn die de kinderen kunnen verzorgen. Nee, antwoord ik naar waarheid. Dat de moeder toch nog leeft? Nog wel, zeg ik. En hoe denk ik al die kinderen groot te brengen? "It's only a lifetime", antwoord ik laconiek. Misschien iets te laconiek, want tenslotte krijg ik precies drie dagen om alles te regelen. Anders moeten ze terug.

Het leven is opeens twee keer zo druk. Gezellig. Wel krijg ik steeds meer respect voor mijn ouders. Zoveel hongerige magen te vullen, zoveel lichamen aan te kleden, zoveel stemmen die om aandacht vragen. Maar goed, zo blijf je tenminste bezig. En zeg nou zelf: aan welke zaken kun je je energie beter besteden dan aan het redden van een kind? Het leven flitst in een steeds snellere vaart aan mij voorbij. Veel tijd om na te denken is er niet. Maar dat hoeft ook niet. Mijn gevoel zegt me dat het zo goed is. Het leven is kort dus maak ik het vol. En op deze manier heb je eer van je werk. Acht nazaten, wie doet me dat na in deze turbulente tijd van infantiele kinderschaarste?

Nu is het de beurt voor Mwenya (boy) om aan de bel te trekken. Hij wordt flink ziek. Dat gebeurt wel vaker. Naar de kliniek, waar de gebruikelijke taferelen volgen: Anti malaria medicijnen, pijnstillers en niet te vergeten de onvermijdelijke tetracycline. Maar in de dagen erna krijgt hij steeds meer koorts totdat mijn elektronische thermometer 41,5° C aangeeft. Zo'n thermometer geeft de temperatuur in digitale cijfers aan. De temperatuur stijgt en als hij stabiel is kan je hem aflezen. Dyness raakt helemaal in paniek van dat ding als ze de temperatuur in een razend tempo ziet oplopen. Bij de veertig wil ze hem er steeds uittrekken alsof ze zeggen wil: zo is het wel genoeg. 's Nachts krijgt hij stuiptrekkingen en zijn hele lichaampje verstijft.

Wij haasten ons weer naar de kliniek. Daar krijg je eerst een ouderwetse thermometer onder je arm. Zeven en dertig en een half, zegt de mannelijke assistent doodleuk, met een verveeld gezicht. Maar als de hoofdzuster het vijf minuten later overdoet, blijkt het 41,6 te zijn. Mannen moeten niet proberen voor zuster te spelen. De amandelen zijn helemaal opgezet en hij zal wel enige infecties onder de leden hebben.

Actie is volgens mij geboden. We brengen hem naar een privé dokter die sinds kort voor een rafting company werkt. Bij toeval valt daar de luier van zijn kontje en blijkt zijn piemel en klootjes helemaal opgezwollen te zijn. "Strangulation of the balls" zegt de dokter. Dat is wel even schrikken.

Voor de medisch wat minder begaafde lezer(es): Strangulation betekent dat de koorde die naar de testes gaat in de knoop zit zodat het vocht niet afgevoerd kan worden uit de balletjes. Eén of beide balletjes moeten dan operatief verwijderd worden. De Nederlandse naam van deze kwaal weet ik niet, omdat het misschien wel bekend is dat ikzelf medisch het minst onderlegd ben, en dat wil ik graag zo houden ook.

Heb je zo je best gedaan om er een jongetje van te maken, verliest 'ie voor zijn eerste verjaardag zijn zaadballen. Terug naar de kliniek: verwijskaart naar het lokale ziekenhuisje. Naar het ziekenhuis: verwijskaart naar het ziekenhuis in Hwange. Hup in de ambulance naar het Hwange ziekenhuis, zo'n dikke honderd kilometer verderop. Daar hangt hij een week lang aan het infuus, terwijl er een team van dokters steeds ruzie maakt of ze hem wel of niet gaan opereren. Het infuus zelf geeft de nodige problemen, dat wordt per dag ontelbare malen opnieuw ingebracht. Een Zimbabweaanse specialiteit. Mwenya schijnt dat niet zo op prijs te stellen. Zijn oogjes staan op zelig. Hij ziet er wat bleekjes uit. Volgens de meeste dokters is het geen echte "strangulation" maar meer een hernia, zodat het vocht zich ophoopt.

Omdat hij blijkbaar ook allerlei andere kwalen onder de leden heeft (wie heeft die niet, hier in de tropen?) vinden ze het beter om hem eerst aan te laten sterken en daarna op 7 december te opereren. Om het vocht weg te halen. Zijn tienduizend kilometer beurt. Wij zijn al lang blij dat hij het er levend vanaf heeft gebracht.

De ellende is nog niet afgelopen. We hebben nauwelijks uitgekapt van onze Hwange reis of de buurvrouw komt vertellen dat ze gebeld is uit Zambia. Dit keer is er geen enkele troost. Freda is vandaag overleden. Vierendertig jaar was ze. Mijn hart staat stil. En Dyness wordt hysterisch van verdriet.

Moet je vier spruiten gaan vertellen dat hun moeder overleden is en dat ze nu wezen zijn. Dit is één van de moeilijkste momenten van mijn leven. Daar weid ik verder liever niet over uit.

Wij weer naar Zambia. Mikky gaat mee. En de vier meisjes ook, om hun moeder te begraven. Ik rij aan één stuk door. We stoppen welgeteld eenmaal. Midden in de nacht ligt er een vrachtauto met aanhanger dwars over de weg. Het ziet er ernstig uit. Ik stap erop af om te zien of we kunnen helpen. Komen er opeens gewapende mannen aanzetten. Het ongeluk is al enige dagen geleden gebeurd en zij zijn belast met de bewaking.

In Kalwala's Village mogen de kinderen hun moeder niet meer zien. Het lichaam is al helemaal weggerot. Opgegeten door het ongedierte. Het laatste wat ze zei was dat ze zo blij was voor haar kinderen. Dat ze nu een nieuwe vader en moeder hebben. Mijn hoofd is in de war. Zullen mijn hersens ooit nog op hun juiste plaats vallen. Het dorp rouwt. De moeder van Dyness ligt ziek op bed. Hoeveel verdriet kan een mens verdragen. Het huilen zal dagen aanhouden.

Als ik de Suzuki helemaal volgestouwd heb voor de terugreis, wordt opeens Leo van BanaEmid tevoorschijn gehaald. BanaEmid is één van de oudere zussen van Dyness en ze is net als BanaGrace een beetje in de war. Haar laatste zoontje, Leo, loopt constant in een jurkje rond, omdat er geen broek voorradig is. Dat is niet de reden dat men mij vraagt om even naar hem te kijken. Hij is zo stil de laatste tijd en hij heeft last van zijn oog. Daar kan ik me wel iets bij voorstellen, het hangt voor meer dan de helft uit de kas. Jezus nog aan toe. Uitladen en naar het ziekenhuis van Chinsali. Zodra dat bekend wordt zijn er nog wel een aantal patiënten die aan een bezoek toe zijn. En aan een verse voorraad tetracycline. Het ziekenhuis is nog erger dan dat van Kasama. Hoofdschuddend neem ik plaats in een wachtkamer waar een desperate geur hangt.

Er zijn wel eens van die momenten dat ik denk: waarom moet ik nou hier in de Derde Wereld ronddwalen en al die ellende op me in laten werken. Waarom moet ik nou altijd op en neer met een auto vol zieken. Dat zijn momenten van zwakte. Die moet je overslaan. Heb je niks aan.

Ik laat wat van Mikky zijn kleren achter voor Leo. Op de lange terugweg zien we dat het asfalt hier en daar afgebrokkeld is. Vermoeid proberen we de potholes te omzeilen. De avond nadert. We maken lange dagen. Terwijl wij vroeger op de lagere school leerden dat alleen god dagen had gemaakt. Van meester Memelink. "Meester, hoe komt het dat er wind is?" "Dat komt omdat er op de ene plaats op de wereld meer mensen wonen dan op de andere. En al die mensen ademen lucht in, zodat daar dan lucht tekort is. Dan stroomt er wind naar die plaats." Wij waren te beleefd om te lachen. Vandaag houden de mensen hun adem in. Het is windstil.

Vorbij Mazabuka ligt er een bus in een diepe greppel langs de weg. De bebloede passagiers vragen om een lift. Wanneer ze een blik naar binnen werpen, begrijpen ze dat dat wat moeilijk gaat. Tenzij ze van plan zijn bovenop onze vijf kinderen te gaan zitten. Lijkt me niet aan te raden.

Als ik langs de weg 'amasuko' voor de kinderen koop, krijg ik opeens een zoen van Shula. "I love you papa", zegt ze zachtjes. En ik hou van hen. Mijn leven is voorgoed bepaald.

Dat van die levensstandaard in Zambia klopt niet helemaal, vrees ik. Na een week of drie krijgen we een brief dat Leo van BanaEmid overleden is. Ik hoef niet meer te zoeken naar het land waar de levensverwachting ieder jaar twee jaar hoger wordt. Want wie zou er eeuwig willen blijven leven op zo'n wereld als deze?

- van Kooten -

Yebo,

Je kinderen op schoot nemen, dat helpt. Alleen wordt de schoot wat klein. Mwenya loopt nu, dus wordt het volgens mij tijd voor de volgende. Volgens Dyness niet. Ze vindt acht genoeg. En trouwens, het mag niet van de dokter. Dan zit er niks anders op dan nog maar wat van die baby's te adopteren. Word ik directeur van mijn eigen weeshuis. Dus die andere voornemens komen waarschijnlijk ook nog wel.

Rare gewoontes heb ik. Zo ga ik nooit naar een gelegenheid als mijn kinderen niet mogen komen. Als ze wel mogen, dan ben ik present. Met of soms ook wel zonder mijn kinderen. Want het gaat om het principe. Voortaan zal ons sociaal leven wel een stuk rustiger worden. Ik hoor het de mensen al zeggen: "En neem je kinderen ook vooral mee!"

Shula kruipt dicht tegen me aan. Ze is ondervoed en zit samen met Dyness regelmatig in de kliniek. Ze heeft last van infecties. Soms kruipt ze onder de tafel en blijft ze daar geruime tijd zitten. Maar gelukkig eet ze nu flink. Ze valt bijna in slaap, maar net voor haar ogen dichtvallen, heeft ze het over haar moeder. Dat ze soms zo naar haar verlangt. Wanneer gaan we weer naar Zambia, papa?

Als ze slaapt, stop ik haar voorzichtig onder de lakens. Dyness gaat naast haar liggen. De rest van het stel zit naar de TV te kijken. De onvolprezen Lennart heeft ons de Touretappes op band toegestuurd. Goed kloten met de Nederlanders. Zit daar geen speciale knop voor op die moderne recorders, zodat het aantal Nederlandse etappeoverwinningen wat bijgesteld kan worden?

Het wielrennen wordt maar matig gewaardeerd. Mavis krijgt opdracht om de band uit te schakelen met behulp van de afstandsbediening. Die heeft Mikky op de grond laten slingeren. In Nederland heeft Kevin daar ooit nog eens een fles yoghurt over uitgestort. Aardbeienyoghurt. Het handige apparaatje werkt daarom niet meer zo best. Mavis drukt dan ook op de knoppen zonder enig resultaat. Je moet op de video wijzen, zeg ik. Wat daarna volgt is een ontroerend mooi beeld van de technische ontwikkeling in de Derde Wereld. Met haar linkerhand wijst ze naar de video, terwijl ze met haar rechterhand op de afstandsbediening blijft drukken.

Na het fietsen volgen de Olympische Spelen. De warming-up van de finale 200 m voor dames. De dames zijn beeldschoon, maar op het moment dat ze willen gaan rennen is de videoband op. En daar waren ze toch voor ingehuurd, voor dat rennen. Dit is de derde achtereenvolgende keer dat ik tijdens het Olympisch gedoe in Kalwala's Village vertoefde. Jammer. Mijn vader heeft een officieel verzoek ingediend om de Spelen over te laten doen. Wij wachten af.

Daarna valt er niks meer te zien, omdat de elektriciteit weer uitvalt. De volgende dag blijkt dat het dit keer een nationaal probleem is. Een complete black-out voor heel Zimbabwe. Dat zal spectaculair geweest zijn in Harare. Het frappante is dat men in de eerste nieuwsuitzending daarna net doet alsof hun neus bloedt. Er wordt met geen woord over de zaak gerept. Er wordt zelfs niet vermeld waarom er gisteren geen nieuws te zien was. Beetje kinderachtig.

Vanaf nu kijk ik 's nachts naar de Tour. En precies als Steven Rooks in één van de bergetappes een fabuleuze prestatie neerzet door als vijfenveertigste over de streep te gaan, zie ik een enorme lichtflits en hoor ik tegelijkertijd een oorverdovende knal. De tv geeft een laatste snik. Alles is direct donker en het begint buiten te stort regenen. Misschien is de bliksem ingeslagen in het transformator huisje even verderop. Wanneer ik naar buiten kijk, merk ik dat de ramp deze keer niet erg nationaal is. Eerder het tegenovergestelde: Bij al mijn burens doet het licht het nog. De bliksem is waarschijnlijk bij ons zelf ingeslagen. Ach, het regent voor het eerst dit jaar, dus het huis zal wel niet afbranden. Ik ga naar bed.

In de ochtend word ik door de headmaster opgehaald. Mijn aanwezigheid is al vroeg vereist. Tijdens mijn korte bezoek in Zambia is het een beetje uit de hand gelopen. Iets wat slaperig sta ik om zeven uur een examenrooster te verbeteren. Terwijl mijn persoonlijk vluchtschema voor vandaag aangeeft dat ik pas om tien uur zou moeten beginnen.

Nhlanhla Sibanda komt de staffroom in. Een nieuwe student in Three Orange. Daar ben ik in mijn vrije tijd klassenleraar van. Hij heeft zijn gegevens op een briefje geschreven. In plaats van 'date of birth' schrijft het ventje 'date of bath - 1975'. Als je dat in aanmerking neemt, ruikt hij nog lekker fris. Hoe zou je dat in godsnaam uitspreken; Nhlanhla?

Ondertussen moet ik ook nog het slap gelul van Mrs Chitenhe aanhoren, onze science lerares. Die zit weer te klagen over de studenten. Ze moesten een grafiek maken op millimeterpapier, maar in plaats daarvan hadden ze de opstelling van het nutteloze experiment precies nagetekend, compleet met reageerbuisjes en gasbranders. Misschien zou het helpen als ze eens naar haar lessen ging.

En ze is niet de enige. Er zijn er zoveel die in de staffroom blijven plakken. Af en toe kom ik ze er tussen de lessen door wel eens uit plukken. Gisteren kom ik het zesde uur bij three yellow binnen, schijn ik de eerste te zijn die ze die dag zien. En dan zijn er nog van die eikelige leraren die het vreemd vinden dat er een paar studenten ontsnappen. Zelf zou ik dat al heel wat eerder gedaan hebben.

Het aantal studenten blijft trouwens maar dalen. Door de droogte mislukken de oogsten, dus komt er ook geen stuiver binnen voor het schoolgeld. Het zijn harde tijden voor Zimbabwe. Elke dag is er wel een student met een begrafenis in de familie. Sommige studenten maken tegenwoordig hun huiswerk niet meer omdat één of andere imbeciele religie het einde van de wereld aangekondigd heeft. Op 28 oktober. En Mrs Chitenhe gelooft er ook heilig in. Ze vertelt iedereen hoe we met zijn allen ten onder zullen gaan. Ik opper dat ze dan haar uiterst riante villa misschien aan de bewoners van 'Baghdad' kan schenken. Ze mompelt iets onverstaanbaars. Volgens mij zal het wel mee vallen met dat einde. We lopen hier immers minstens vijf jaar achter.

Momenteel beweert ze met grote stelligheid dat een kind 87% van de intelligentie van de moeder erft en 13% van de vader. Het is natuurlijk een plausibele verklaring voor de zeikerds die altijd beweren dat de studenten steeds dommer worden. Maar of het op waarheid berust, meen ik te mogen betwijfelen. Volgens mij heeft Mrs Chitenhe geen enkel percentage van haar ouders geërfd.

De rest van de leraren zien er wat uitgeblust uit. De census was niet zo'n succes. De witte hufters van de 'low density area' wilden niet geteld worden, en stuurden hun honden op de tellers af. In de township ging het al niet veel beter. Een paar dagen ervoor waren alle squatters kampen weer eens platgebrand. En tijdens de census kregen die dakloze mensen dan vraag 7b van het enquête formulier te horen: Of ze tevreden waren met hun huidige accommodatie. Menige leraar kwam gehavend uit de strijd tevoorschijn.

Ik haast mij. We moeten vanmiddag nog naar een voorlichtingsdag over AIDS met de hele school, dat mag ik waarschijnlijk in goede banen gaan leiden. Maar ik moet ook nog de grens over voor de adoptie. Dat doe ik bijna dagelijks. Mijn eens zo maagdelijke paspoort is geheel volgestempeld. Vertellen die jokers me dat ik een nieuwe moet gaan halen in Harare ver voor de sluitingsdatum van mijn oude vertrouwde zwarte boekje. Met een beetje goede wil zou ik met deze adoptie een stuk of tachtig rondzendbrieven kunnen vullen. Wat een gekloot. Met als dieptepunt een rechter die na de éérentachtigste keer uitleggen zegt dat hij toch eigenlijk ook graag de toestemming wil zien van de vader. Gaat een beetje moeilijk als je dood bent, antwoord ik. Altijd beleefd blijven. En je vooral niet opwinden.

Aan de Zimbabweaanse kant probeert het onvermurwbare hoofd van de immigratie ook leuk te wezen. Die wil die kinderen steeds maar het land uit hebben. Zelfs nadat hun moeder is overleden. Dyness kan daar flink giftig over worden: "Heb je zelf soms geen kinderen, kuttetekop?" De relatie is koel te noemen.

Wij hebben er genoeg. Maar Mikky Mutinta is nog steeds de grootste boef van het hele stel. Sinds zijn geboorte. Zijn hobby's omvatten momenteel: het verstoppertje van de autosleutels; het omkieperen van borden soep en rijst van zijn zussen en broers; het afwikkelen van cassettetapes; het maken van salto's op bed; het plaatsen van kaakjes in de videorecorder en het pissen in de doos met speelgoed, om maar eens een willekeurige greep te doen. En echt kwaad kan ik er niet om worden. Je hoeft maar even in die ogen te kijken en je bent weer verkocht. Onbetwist de baas. Mutinta; spreek uit Moe-tin-tà, alleen al om zo'n ultieme naam, moet je wel van het ventje houden. Het rolt zo heerlijk over je tong: Moe-tin-tà. Dat is wel even wat anders dan: Gerrit, Arie, Alie, Corrie, en Gijs

Zojuist is het verjaardagspakket voor baby Mwenya boven water gekomen. Daar gaan wij nog een hoop plezier van beleven. Sinds de opening van het pakje zijn er hier ware rellen ontstaan over het bezit van het waterpistool, de zogenaamde "quickshot" die in één keer een waterstraal van ongeveer een liter over een afstand van meer dan dertig meter kan transporteren. Meestal is het in het bezit van onze onvolprezen Mikky die daar niet alleen argeloze voorbijgangers mee onderspuit, maar ook zijn bloedeigen familie. Ik kan geen pas meer verzetten zonder het gevaar om kletskleddernat te worden. Bedankt! Zelfs Mwenya is er bezeten van. Die zijn specialiteit is het openmaken van de dop met zijn tanden en dan de inhoud op willekeurige plaatsen uit het pistool te laten lopen. In bed bijvoorbeeld, of boven het brood, of boven de schriften van de studenten. Heel fijn. En wat er gebeurt op de momenten dat Kevin "de Terminator" het apparaat te pakken krijgt, daar kan ik beter over zwijgen. Hij is gevreesd in de hele Township en ver daarbuiten. Een uitkomst hoor, zo'n pistooltje.

Als we naar Harare gaan, weet ik de 'Quickshot' net op tijd te verbergen. Ik ga eerst een nieuw paspoort regelen bij de ambassade. Die lijkt verdacht veel op die van Lusaka. De knot achter het loket kan zo doorgaan voor een tweelingzus. Na ontvangst van het peperdure boekwerkje, probeer ik het nog even. Adoptie? Ze frons haar wenkbrauwen. Laat maar zitten.

Daarna volgt de vergadering van het KZA. We citeren uit de uitnodiging: "De stuurgroep heeft informatie gekregen dat andere uitzendorganisaties subsidie geven voor het bekostigen van een guard." Dat moeten die andere weten, denk ik dan. Kunnen we gelijk ook wel financiële assistentie aanvragen om menselijke ventilatoren in dienst te nemen. Zoals in Indonesië. Van die mannetjes die heel de godganselijke dag met van die schermen moeten klapperen. Is het niet zo dat wij de laatste overgebleven echte ontwikkelingswerkers behoren te zijn. Gaat toch heen met die fratsen. Tegen de tijd dat ze subsidie aan gaan vragen voor tennisleraren richt ik mooi mijn eigen uitzendorganisatie op. En om lid te worden, moet je dan met een Afrikaanse getrouwd zijn en minstens acht kinderen hebben. Hoe anders pakt de werkelijkheid uit in het Hunyani Hills Hotel. Het is de leukste vergadering ooit gehouden. Compleet met feest. Dat is precies wat wij nodig hebben. Dat je weer weet dat er een hoop gelijkgestemden rondlopen. De voorstellen en projecten vliegen enthousiast over de tafels. Over de guards wordt in alle talen gezwegen. Als je maar diep genoeg analyseert, verliest alles zijn betekenis. Zo bestaat een verhaal in een computer uit woorden. Die woorden bestaan uit letters. De letters hebben een cijfer als code. Die cijfers zijn binair opgeslagen. Het verhaal wordt zo een lange reeks van enen en nullen. Zonder enige tastbare betekenis. Het zijn dingen geworden in plaats van feiten. Mijn intuïtie vertelt mij altijd op welk nivo de betekenis ophoudt.

Mijn negental amuseert zich kostelijk. Het mag bekend verondersteld worden dat ik geen voorstander ben van het pertinent ontkennen van het verschil tussen de beide geslachten. Dus bestel ik vier cola en zes fanta. Als die tien flesjes op tafel staan, wijzen de kleurige rietjes precies evenwijdig naar rechts. Maar net voordat wij ze pakken, doet een licht briesje ze allemaal tegelijk naar links wuiven. In perfecte harmonie. In de namiddagzon. Dat bedoel ik. Op dit moment is dat de precieze betekenis

Soms helpt die intuïtie ook geen bal: Na onze thuiskomst krijgen wij het bericht over collega Zineymba. Die zal niemand meer in de oren tetteren. Op 27 jarige leeftijd heeft hij zich letterlijk doodgedronken.

Ondertussen loopt het jaar bijna ten einde. En blijven de gebeurtenissen zich in snel tempo opvolgen. Laat dat maar gerust aan ons over. Shula krijgt een abces ter grootte van een jampot onder haar oksel. En Chama maakt daar resoluut een einde aan door er midden in de nacht per ongeluk op te gaan staan. De inhoud past bij nader inzien beter in de mayonaisepot. Mwenya (boy) wil daar niet voor onder doen, die ligt momenteel met een nog iets groter abces in het lokale ziekenhuis. Ik moet Mwenya (girl) buiten vandaan plukken, omdat ze daar zit te huilen om haar ouders. En we zitten met spanning te wachten, omdat we nu echt het land uitgezet schijnen te worden. En wij gaan waar onze kinderen gaan. Ach, we leven nog. Irene is niet de enige onverbeterlijke optimist op deze aardkloot. Ik heb er zelf soms ook last van. Uit idealisme? Nee, meer uit pure noodzaak.

En waar moeten we dan naar toe als we er uit gekieperd worden? Naar Zambia? Of moeten wij ons dan voor een tijdje weer bij onze vrienden in Nederland voegen? Die juist zo hun best doen om uit te leggen waarom zij niet in Afrika zitten. Ik zou me bijna schuldig gaan voelen. Die uitleg is geheel overbodig. Het gaat er alleen om of je iets van je leven maakt. En dat kan overal. In Nederland net zo goed. No more turning away from the weak and the weary. No more turning away from the coldness inside.

Ik strijk Mwenya (girl) maar eens door haar korte krulletjes. Gelukkig lacht ze weer. Ze heeft dan een kuiltje in haar kin. Ik droom weg. Als ik er ooit nog de tijd voor krijg, zou ik graag willen schrijven: Een tafel onder een boom in de namiddagzon van Zimbabwe en dan: schrijven. "We zitten middenin het regenseizoen. Maar waar is de regen? Dit is rampzalig....."

- van Kooten -

Yebo,

Soms vragen mensen naar mijn mening, over de wereld, over het leven. Soms denken ze dat ik alles meen wat ik zeg:

Er zit een oude en wijze Zen monnik op een koude ijsvlakte. Na een jaar of drie mediteren voegt zijn leerling zich bij hem. Zo zitten zij zwijgend een jaar of vijf naast elkaar. Een fraai gezicht.

Dan draait de monnik zich langzaam naar zijn leerling en zegt: "Het leven is als een bron." De leerling verzinkt in diep gepeins.

Na acht jaar stilte wendt de leerling zich naar de monnik en vraagt: "Waarom is het leven als een bron?" Nu is het de beurt aan de monnik om in diep gepeins te verzinken.

Het is nog steeds bar koud op de ijsvlakte. Na een stilte van elf jaar komt de monnik met zijn antwoord: "Nou goed dan, 't leven is niet als een bron."

Twintig jaar daarna staat de leerling op en maakt aanstalten om de monnik te verlaten. Die vraagt hem: "Waarom ga je weg, broeder?"

En de leerling antwoordt: "Omdat dat geouwehoer over die bron me aardig begint te vervelen."

- van Kooten -

Hoi vlegels,

De spaarpotten kunnen weer naar de stichting (o.v.v. "dialectiek). Die stichting houdt ondertussen de inwoners van Kalwalas Village op de been door overlevingspakketten te verzenden:

JOY OF A TOY
Zebraspoor 595
3605 HJ MAARSSSEN
i.c. Kalwalas village
Giro 2266520

Er zijn nu nog 112 mensen die hun zuurverdiende geld niet aan deze nonsens—boekjes willen besteden. Dat mag. In dit tempo heeft iedereen na 4,48 afleveringen zijn/haar kapitaal aangesproken. Of zij daar nog de kans voor krijgen laat ik graag aan de discretie van Ger over. Als er mensen zijn die geen prijs stellen op toezending, laat dat dan even weten. Is redelijk, toch?

En als je wilt dat je gift gebruikt wordt ter verlichting van de nood op onze school, schrijf dat dan op je girokaart. Natuurlijk bedanken wij weer de pakkettenzenders. De kado'tjes voor deze schelmen kwamen mooi terug. Zij werden door de één of andere droogkloot aangemerkt als een commerciële zending. Kan gebeuren. Dit keer geef ik ze mee aan mijn zus. Die komt eind februari in Nederland terug.

Dit jaar heb ik geen tijd voor de gebruikelijke nieuwjaarskaarten. In plaats daarvan geef ik hier - geheel tegen mijn principe in — de oplossing van de puzzel van vorig jaar. Die dan direct dienst doet als welgemeende nieuwjaarswens voor iedereen die deze bundel leest:

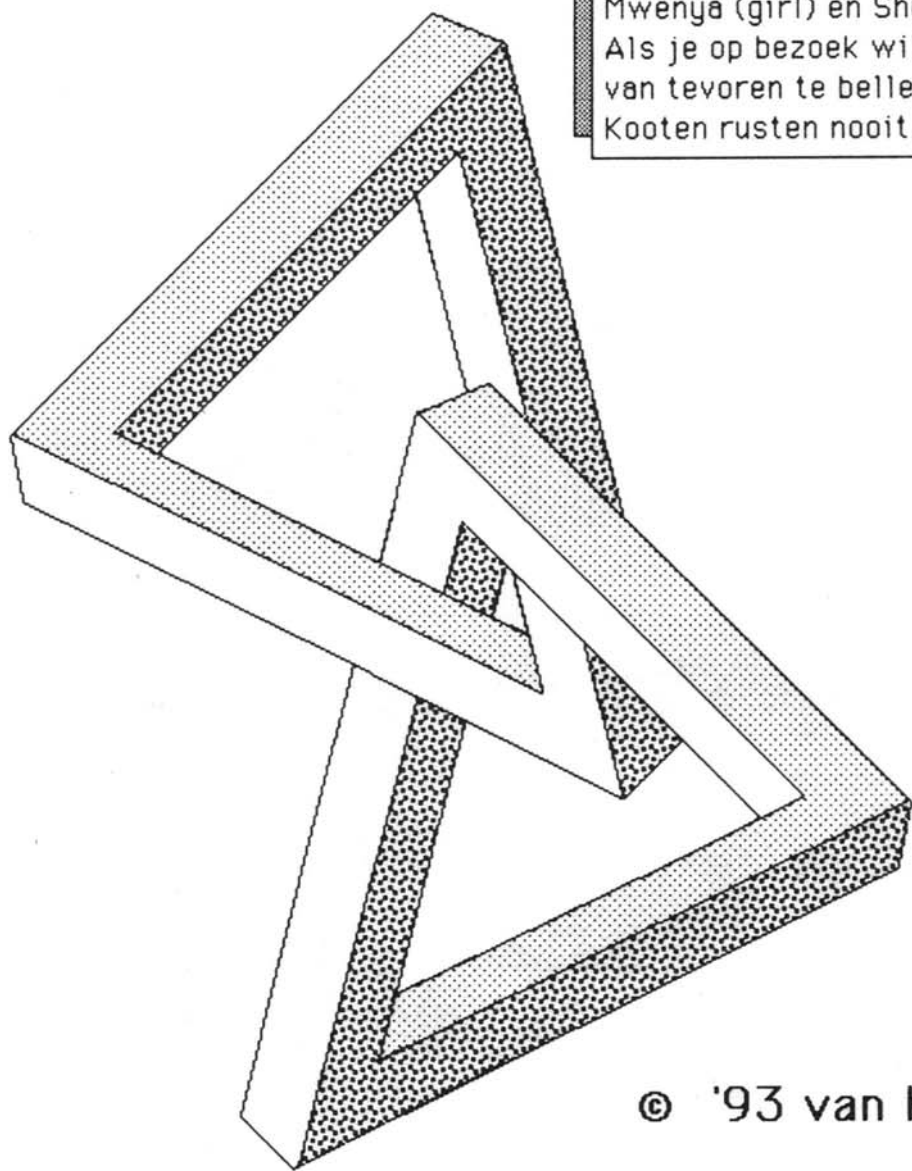
We zitten in bad. Zegt Kevin Kampamba opeens: "Ik wou dat ik twee vaders had." Wat zullen we nou krijgen? Heilige maagd Maria. Alle moeite voor niks. En waarom dan in godsnaam? Waar is het dan fout gegaan? "En waarom dan wel, bitterbal?" "Omdat dan het water wat hoger staat."

Soms wil ik dat het allemaal voorbij zou zijn. En waarom dan wel? Omdat je dan weer opnieuw kunt beginnen.

Daarom hebben wij de tijd in jaren ingedeeld. Zodat je jezelf wijs kunt maken dat je weer opnieuw kunt beginnen. Maar je leeft door: Gelukkig 1993.

- Groetjes en liefs van Arie, Dyness en 'the kids' —

En op de valreep kan deze achterflap mooi dienst doen als een soort geboortekaartje: De FC van Kooten kan met trots mededelen dat op 23 december 1992 het gerechtshof van Lusaka de adoptie van Mavis, Chama, Mwenya (girl) en Shula goedgekeurd heeft. Als je op bezoek wilt komen hoef je niet van tevoren te bellen. Vader en moeder van Kooten rusten nooit.

© '93 van Kooten

Zijn wij gelukkig? Dacht het wel.